

A HÉT

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

Előfizetési feltételek:

Egész évre ... kor, 20.—

Félévre ... > 10.—

Negyedévre ... > 5.—

Egyes szám ára 40 fillér.

A HÉT

POLITIKAI ÉS IRODALMI SZEMLE.

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

Szerkesztőség és Kiadóhivatal:

BUDAPEST,

VIII., Röck Szilárd-utca 18. sz.

Hirdetések

felvétele ugyanott.

Kéziratok nem adatnak vissza.

— 2. Budapest, szeptember hó 21. —

KOSSUTH.

Sárospatak néhai híres jogi professzora, az öreg Kövy, megjósolta az ifju Kossuth Lajosról, hogy egykoron lázba fogja ejteni Magyarországot. A jóslat betelt s tenger köny és tenger vér jelzi az utat, amelyre egyéni hivatásérzet és történelmi események forgataga vitte és sodorta a vasakaratú, genialis elméjű, nagyratörő és tette kész férfit. Köny és vér jelzi az utat, egy nemzet kalváriája, rettentő megpróbáltatással teljes. De minden szenvedés csodás tünetmények, hatalmas erő és fölséges erkölcsök pompája közben történt s a szörnyű kalvaria végén nem ösvény nyílt, hanem magaslat emelkedett, amelyet a megváltás mennyei fénye sugárzott körül, glóriába vonva a nemzet küzdelmét és hőseinek fejét.

Nevezetes, nehéz végzet jutott osztályrészéül a magyarnak a népek történetében. Éles ellentétek és örökös surlódások talaja ez a föld, amióta szomorura fordult a magyar nóta. Vagy megalkudni, vagy megsemmisülni: ez az örökös dilemma áll mindenki előtt, aki a közért munkálni kíván. Visszatekinthetünk nemzetünk háromszázados történetébe s levonhatjuk a tanulságot: aki itt valaha föltétlenül ragaszkodott az ország jogaihoz s a nemzet szuverénitásának kárára tranzigálni nem volt hajlandó, az föltétlen forradalmi irányba sodródott az uralkodó hatalmi tényezőkkel szemben. A gondviselés különös kegyelme van velünk, hogy annyi viszontagság között megálltunk és élünk valahogy szabad nemzet gyanánt s hogy, bárha a nyers erők mérkőzésében mindig alul maradtunk, a végső győzelem és az erkölcsi diadal pálmája mindenkor nekünk jutott...

Nagy emlékek tolnak elménkbe. Kossuth nevétől hangos az ország. Minden hivatott toll az ő dicsőségét hirdeti, minden önérzetes magyar fő néki hódol e napokban. Hálásan emlékszünk róla mindnyájan, akik szeretünk szabadon irni, beszélni és gondolkozni. A magyar szabadság minden fanatikus hívője levett kalappal áll Kossuth Lajos halhatatlan emléke előtt. A megalkuvásnak és bátor föllépésnek dilemmája erősen kísért ugyan; de ez ne rontsa meg a nemzet ünnepét. Ne vegyük észre az árnyékot, csak a fényességet keressük, amely Kossuth emlékét megilleti. Iparkodjunk, epigon korszak gyöngé nemzedéke, csak egy napra is megtalálni azt a fenséges páthoszt, amelyben ama nagy epokha férfainak gondolata szárnyalt. Csak egyetlen egy napra találjuk meg azt a hangot, amelyen a nemzet fiai akkor szóltak a nemzethez, csak egy napra azt a hevületet, amelylyel akkor szóltak a költők, beszéltek az államférfiak és ünnepelt a nemzet. »Véred forrjon, mint az örvény árja, rendüljön meg a velő agyadban!« Micsoda páthosz ez s micsoda tüzes indulat! Ez akkor benne volt a levegőben s leghatalmasabban jutott kifejezésre Kossuth Lajos geniejében.

Ilyen szárnyaló lélek és ilyen lobogó érzés méltó és való Kossuth emlékéhez és a magyar nemzet halájához nagy fiának érdemei iránt. Kossuth Lajos egyszer ezt írta magáról: »Együtt éreztem nemzetemmel, csont voltam csontjából, test voltam testéből, tehát ajkaimmal benn a hazában nemzetem óhaja, vágya, öntudata, honszeretete, künn pedig nemzetem panasza, keserve szólt.« Az erős fajszeretetnek mily megkapó példája ez s micsoda mélységes tragikum szól belőle!

Megindulva, mély áhitattal lépünk a nemzeti emlékezés szentélyébe s térdet hajtunk Kossuth Lajos géniusza előtt. Büszkén emlékszünk, hogy e felsőbbes szellem a mienk volt s hogy e szív értünk dobogott. S csöndesen ismételtgetjük magunkban a »vén czigány« jóslatát: »Lesz még egyszer ünnep a világon!«

Kossuth szobra Clevelandban.

Oh, tenger, te világszabadság utja,
Vidd testvérszívünk e szabad világnak!
Washington népe emlékszik Kossuthra,
Szabadsághőst tisztelettel hazánknak.
Nagy óceán, áldón lehelli ajkunk
Csókját, te földre szállott menny, reád,
S te part, mint új hazánk felé sohajtunk
Feléd, mert Kossuthnak adál hazát!

Bartók Lajos.

Krónika.

Kossuth Lajos.

— szept. 17.

A Kossuth Lajosénál nagyobb s különösen szerencsésebb politikai tehetség több is akad a magyar történelemben, bár egyéni genialitásra legfeljebb Hunyady Mátyást lehet vele egy lélekzetre említeni. Ezt így szárazon kimondani, különösen ez ünnepi napokban, vakmerőségnek tetszhetik, mert mintha közel járna a szentségtöréshez. Pedig nem jár. A publicistika rongyszedői nagyra vannak vele, ha a Kossuth Lajos kezdő esztendeiről szerencsésen kiásnak egy és más adatot, melyből kiviláglik, hogy a fiatal zempléni fiskális többet aludt nappal, mint éjszaka, s pénzügyeit sem tartotta oly rendben, mint a nemzeti bank igazgatója. Valójában ez csak azt bizonyítja, hogy szűk volt neki a hétköznapi élet, s roppant ereje kinosan vergődött eszközök híján. Ugyane Kossuth, megtalálva a maga helyét, a következő két emberöltőben eleven szobra volt a rendnek, méltóságnak s gőgös kötelességtudásnak. Imádói aztán ugyanabba a rövidlátásba esnek, mint élehetetlen kis ellenségei, s kötelességüknek ismerik ezt a legemberibb nagy emberünket olyanféle vértelen szentnek festeni, amilyenekkel a német ifjúsági iratok tették sivárrá gyermekkorunkat. Ugyanazon gyámoltalanság ez, mely Szent Istvánt is, ezt a lobogó középkori temperamentumot, szomorú *krucifixbeiszernak* rajzolja az unatkozó magyar elé — s épp ilyen jószándéku, de, a hős nagyságához képest, voltaképp sértő és értetlen arczképváltást folytat a Kossuth politikai képe körül is. Igazán azt hiszik, hogy kisebbíti akár érdemeit, akár jelentőségét annak megállapítása, hogy úgy a forradalom, mint az emigráció diplomáciai hadjárata tisztára a Hugo Viktor romantikájának belevitele a politikába? Hát mi volt egyéb a Mazzini s a Garibaldi munkája? Hej, Viktor Emánuel és Cavour mennyit emlegethette a minden szentjeit (mert az olasz is úgy káromkodik, mint a magyar) ennek a két Hübele Balázsnak — mindazonáltal

munkájukból csinálták meg az egységes Olaszországot. Éppígy: szeretném én látni azt a Széchenyi Istvánt s azt a Deák Ferenczet, ki a Kossuth Lajos meggondolatlansága, kalandossága, valósággal nem törődő ábrándossága nélkül fel tudta volna szabadítani a jobbágyot vagy jóvá tudta volna tenni Mohácsot. Mikor Léon Gambetta, ki-ben nagyon sok a hasonlatosság a mi Kossuthunkkal, kivéve, hogy e fél-olaszban sokkal több volt a ravasság, mint a mi emberismeretében mindvégig naiv nagy emberünkben — mikor ez a Gambetta, csakugy, mint Kossuth és Garibaldi, mint akkor mondták: a föld alól toppantotta elé a hadseregeket, Franciaország végképp le volt verve, s az egész franc-tireur hadjárat fölösleges erőpazarlás volt. Mindazonáltal ez erőpazarlás nélkül ma már alkalmasint nem volna Franciaország, mert belülről esett volna össze, maga-magában nem bíván többé. Csakis az a francia nemzet, mely az erőnek s önfeláldozásnak így ismeretlen forrásait látta magában fölbuzogni, az tudott két év alatt öt milliárd hadisarczot kifizetni, s kiállani olyan válságokat, mint a monarchiából a republikába, arisztokráciából demokráciába, klerikálisból szekuláris és európaiból koloniális politikába való átmenet. Aki az ő polgári botjával a kétségbeesés sziklájából ilyen forrásokat tud kicsalni, az mózesi nagyság, akár bejutott az Igéret Földjére, akár innen maradt rajta. Deáknak, Széchenyinek, Kemény Zsigmondnak bizonyára igaza volt, mikor a gyenge, elmaradt, gondolkodásában is teljesen immodern s ó-konzervatív magyart még reformokra is alig ítélte elég erősnek. De a Kossuth felhőbenjárása nélkül, ki a mindössze jó, ha négy millió szegény és elmaradt magyarral úgy rendelkezett, mint egy Richelieu vagy egy Napoleon az ő francziáival: vajjon a magyar megtudta volna-e, mi mindenre lakik benne képesség! s micsoda hadierőt tud kifejteni; merhetett volna-e leigázóinak még passzive is ellentállani, s ezek az ő politikájukban megkötöttnek tekintették volna-e magukat ez ellentállás által? Hasonlóképpen: kezdve az amerikai köruton egészen a Klapka porosz légiójáig az emigráció egész politikája a kilátástalan naivságok szakadatlan sora, s Palmerstonnak éppígy, mint Cavournak, III. Napoleonnak éppígy, mint Bismarcknak Kossuth Lajos mindig csak dupeje volt. Mindazonáltal a csalatkozások e lánczával fűződött bele Magyarország a nemzetközi diplomáciába; ez vitte hírül a világnak, hogy a magyar ember is ember s a magyar nemzet is nemzet, s mikor 1867-ben Ferencz József megkoronáztatta magát magyar királylyá, s mikor 1871-ben magyar embert tett meg külügyminiszternek: nem kellett, mint nagyapjának, első Ferencz császárnak, attól a közneveltségtől tartania, mely csirájában fojtotta meg a római-német koronáról lemondó fejedelemnek abbeli első tervét, hogy magát római-német helyett magyar császárrá koronáztassa. A népek csatáit nem mindig az átgondolt s nemcsak minden erőt, de minden akadályt is számba vevő haditervek szerint nyerik meg. Nagy bölcsesség van a hadi vezetőségekben, melyek külön rendet alapítanak az önálló haditettek végbevivőinek, melyekért, igaz, ha nem sikerülnek, golyó jár. A politika csak akkor volna, mint Kossuth hirdette, az exigenciák tudománya, ha az ember

pontosan ismerhetné az exigenciákat. De nem ismerheti, mert nem ismeri az imponderabilitásokat, s a politika mindig megmarad művészetnek, melyben a képzetnek ugyanakkora szerepe van, mint a tudásnak. Akit mint a legtudatosabb államférfit emlegetnek: Bismarck maga leplezi le emlékirataiban, mily va banque-játék volt az ő egész porosz-osztrák és porosz-francia politikája, s mint vetette meg, kétségtől végtelen éjczakákon, későbbi híres álmatlansága ágyát ugyanakkor, mikor a világ nem tudott hová lenni a bámulattól ily tökéletes számvetés, ily biztosra menő tervszerűség láttára. Ha a magyarral mindig csak azt csináltatták volna, amire a magyart képesnek ismerték, s magyar földön csak olyasmibe fognak, ami biztosan sikerül, akkor ma Magyarország nem volna a térképen. Hogy csak egy példát mondjak: a zóna-tarifa gondolata vakmerőség volt általában a vasuti politikában, s még inkább a csekély forgalmu, gyér népességű, kereskedelem és ipar nélkül szűkölködő Magyarországon. A kik megjósolták, hogy nem fog bevalni, helyesen jósoltak: valóban nem vált be, ma sem fizetődik ki, s ha nem fél-nének a közhangulattól, szívesen eltörölnék mindenestől. Mindazonáltal a magyar vasut-ügy föllendülése, egész Európát tiszteletre keltő fejlettsége, s a magyar államvasutaknak az ország egyéb állapothoz képest bámulatra méltó kitünősége a Baross Gábor e vakmerő, kalandos, ábrándos és reklámhajhászó reformjától datálódik. S ha ez így van, akkor valóban oly nagy-e a különbség a realista politikusok közt, kik tudatosan mennek valami után, amiről maguk sem bizonyosak, hogy nem ábránd-e, s az idealisták közt, kik hívően futnak tervük után, mert nem sejtik róla, hogy csak ábránd?

A vakmerőség, melylyel Kossuth Lajos a magyart eddig nem ismert utakra lökte, csak objektíve volt az; szubjektíve, az ő egyéni átlátásában, tapasztalatokon épült gyakorlati számvetés volt. Az egység, melyen e számvetés alapult, ő maga volt — s ha ez elmélkedésem első mondatában mintha ellentétet állítottam volna a Kossuth Lajos politikai tehetsége s egyéni genialitása közé, most világosabban szólhatok: a Kossuth politikája abban nagyszerű és örökértékű, amiben az egyénisége. Egész politikája alján az az öntudatlan hit lappangott, hogy amire ő maga képes, arra bizonyára más emberek is képesek, tehát képes, összességében, az egész magyar nemzet is. Már pedig a Kossuth képességeinek igazán nem voltak határai. Az emigrációs időkől, londoni tartózkodása napjaiból, megmaradt életrajzi adatul az a hirtelen elhatározása, hogy katonai könyveket hozat, általában nekifekszik a katonai tudományoknak, hogy az elkövetkezendő második forradalomban ne szoruljon másokra, s maga lehessen a maga fővezére. A forradalom elmaradt s el a Kossuth vezérsege is, de bizonyos, hogy nagyon rövid idő alatt éppugy beledolgozta volna magát a hadászatba, mint ahogy beleélte magát az angol, a francia, a német s az olasz nyelv lelkébe, a közigazgatásba, a hírlapírásba, a botanikába, a financia-politikába, a diplomáciába s a billiárdozásba. Egyike a legérdekesebb lélektani problémáknak, melyet egyre kutathatunk, de soha egészen ki nem tanulhatunk például európaiakká vált törökökön, japánokon

vagy lengyel zsidókon: hogy' találták meg az átmenetet s ez miben kezdődött meg náluk, egy civilizációból, egy világfelfogásból, igazában egy történelmi korszakból a másikba, melyek közt tulajdonképp nem kapcsolat van, hanem ellentét? Jól el tudom képzelni Hunyady Jánost vagy, mondjuk, Dantét mai embernek, ki a mai világban születvén, annak lelkét és gondolkodását emeli a művészet vagy a tett magaslatára. De nem tudom elképzelni ugyanezt a Dantét vagy Hunyady Jánost úgy, hogy miután negyven-negyvenöt esztendőskoráig a XIII. vagy XIV-ik században élt, megírta a Divina Comédiát vagy bevette Nándorfejérvárt, minden átmenet nélkül átlépne a XIX-ik századba, s megírja a Madame Bovaryt vagy megalapítaná, részvénytársasági alapon, Rhodéziát. Kossuth Lajost el kell képzelni ilyennek, mert ilyen volt. Negyven-negyvenöt éves koráig, mikor tudnivaló, a magyar ember nemcsak hogy megállapodott, hanem már hanyatlani kezd, Kossuth Lajos még márczius előtt magyar táblabíró volt, ami nem sokkal jelent többet egy XVI. századbeli verbőcziánus köznemesnél. Egypár év múlva ugyanez a Kossuth XIX. századbeli hipermodern újságíró, parlamentiárus, diplomata, kozmopolita és világfi, s aki azon időig Bécsen kívül idegenben nem járt, kevésre rá épp oly otthon van Amerikában, mint Párizsban. S ugyanakkora ugrást tétetett meg a magyarral is, a XVI. századból a XIX-be, s a magyar, ki Pest megyéből Bácsba nem kergethette tovább a betyárt, egyszeriben egy család lett, Konstantinápolytól San-Franciscoig minden művelt néppel.

Ezen a csodán megtörik a rőffel való méregetés, mint ahogy megtörik az égháborun is a számítás, mely összeadná és kivonná, hány fát csavart ki, hány életet pusztított el, hány hajót hajtott zátonyra az égháboru, mely mértőföldre meg tisztítja a levegőt s esztendőkre hint el magvakat. Teljesen igaz, hogy 1867-nek ott kellett bekapcsolódnia a magyar történeti fejlődésbe, ahol a forradalom előtt megszakadt. Taine is gyönyörűen kiszámította, hogy a francia forradalom minden rázkódtatásai, pusztításai s kegyetlenségei nélkül is az eredmények, melyeket elért, fokozatos fejlődés útján mind megjöttek volna. S e számításnak nincs is egyéb hibája, csak az az egy, hogy fokozatos fejlődés útján nem jöttek meg.]

Ignotus.

Amennyit nyer a társadalom az emberben, annyira rabja az a társadalomnak, s amennyit nyer a társaság az emberben, annyira ünnepeztje a társaságnak.

*

A szép hang, ha rut is az éneklő, megvesztegeti a szemet; de bármily szép az, aki rosszul énekel, szépsége nem vesztegeti meg a fület.

*

Azon rózsákkal, melyeket a türelem terem, nem lesz rózsás az élet.

*

Tar Biri.

Ha gyűlölök, megfosztom valamitől önmagamot; ha szeretek, azzal válok gazdagabbá, amit szeretek.

Schiller.

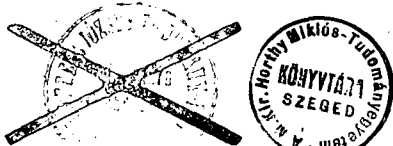
A Wesselényiek.

Irta: JUNIUS.

Nem a daliát, a politikust, a szónokot ünnepli Fadrusz abban a szoborban, amelyet most állítottak Zilahon, a megyeháza előtt, Wesselényi Miklósnak, az ifjabbnak; hanem az embert, az isten-adta nép, a *misera plebs contribuens* barátját, aki nem tartotta sem igazságos, sem emberséges dolognak, hogy az éhezze, rongyoskodjék és fázzék, aki dolgozik, aki arcza verejtékével szerez meg minden falatot. Nem a város valamely szurtos, levegőtelen, napfénytől nem látogatott műhelyében, és nem falusi viskóban, ahol a szükség és a nyomoruság megszokott, mindennapi vendég, lépett a világba a nép e barátja, akit azért üldöztek és zaklattak, mert a munka gyümölcséből részt követelt a munkásnak is; hanem palotában, a gazdagság ölén. Nem is névtelen, máról holnapra fölkapaszkodott család sarja volt; a Wesselényiek multja visszanyulik az Árpád-királyok korába; az eredet elvész a mesék és a legendás hagyományok ködében. Még nem régen is a genealogusok azon vitáztak, hogy vérben, a leszármazás lineáján: lengyelek, csehek, vagy morvák-e a Wesselényiek? Az eredet kérdésében támadt vita nem a többágu idegen származás javára dőlt el; idegenben kutattuk a Wesselényi őseket, hogy végül megkapjuk itthon, Nógrád vármegyében, a Wesselény puszta. A középkorban nem játsztak nagy szerepet, nem voltak kiskirályok, mint a Csákok, a Németujváriak, tehát a krónika nem is tud róluk semmit. Az első Wesselényi, akinek neve reánk maradt, félig pap, félig katona volt, Jakabnak hívták, a XIII. század utolsó negyedében, Kun László király korában élt s a johannita-keresztesek tordai konventjének volt a főnöke. Nagy rés következik ezután, szinte másfél századon át nem tudunk semmit a Wesselényiekről. Csöndes, békés nemesek lehetnek, ha nem azok, a kihágásoknak, a torzsalkodásnak, a kisebb és nagyobb erőszaknak, amely betöltötte a középkori nemes egyébként üres életét, marad fenn valamely emléke a káptalani és konventi kiadványokban. A XVI. század derekán bővül meg csak a család krónikája. Két Wesselényi, Farkas és Miklós, a Bebekkel czimboraságban, akik nagy urak, várbirtokosok, ők meg apró nemesek voltak, rossz fát tehetett a tűzre, mert Ferdinánd király hívei proskribálták a két Wesselényit s ezért futottak Erdélybe. Pár évtized multán ott kapták adományban Báthori Istvántól egy magvaszakadt oligárcha család, a kusalyi Jakchok két uradalmát: Hadadot és Zsibót huszonhat faluval. A család mind a két ágon, a magyarországin és erdélyin egyaránt, a XVI. század viharai között emelkedik a történelmi családok sorába. A következő században, a magyarországi ág, amely egyébként ugyanegy töből fakadt az erdélyivel, már nádort ad az országnak. Wesselényi Ferencz, a nádor, csinos legény, ügyes dalia, kissé kalandor allűrökkel. Ügyesen forgott a magyar király bécsi udvarában s még ügyesebben az asszonyok körül. A szent életű Bosnyák Zsófia halála után a nem szent életű, az amazon Széchy Máriát vette feleségül Murány várával és roppant uradalmakkal. Az erdélyi ág csak a XVII. század végén jutott, nem ugyan elsőrangú, de mégis fontosabb szerephez. Tököly Imre elődje a bujdosó kuruczok élén, Wesselényi Pál, a nádor másodízen való unokaöccse, a stambuli Jedikulában elhalt Béldi Pál veje. A Wesselényiek híven szolgálják Magyarországon a királyt, Erdélyben a fejedelmet, olykor opportunusok is, de még sem tudnak igazi, tizenhárompróbás udvaroncokká válni. A nádor, aki anyai ágon unokaöccse Esterházy Miklósnak, konspirál Zrinyi Péterrel, Nádasdyval és Fransepánnal s ha a halál nem könyörületes hozzá, talán ott

végzi földi pályáját, ahol végezték társai, a vérpadon. A Wesselényiek családi krónikáját nem a birtokszerzés, nem a politikai intrik teszi érdekessé és tanulságossá; de az öröklődő temperamentum, amely a két Wesselényi Miklósnak, az apában és a fiuban, jutott el a teljes virágzásra.

Erőszakos és sötét vér, lobogó, de komorságra hajló fantázia uralkodott mind a két Wesselényi Miklósnak. Ez az örökség, mely kiemelte őket a közönséges emberek sorából s amely nekik a másnak olyan síma és kényelmes életet annyira rögzített, olyan veszedelmesen lejtős uttá tette, épp úgy századok és ivadékok alatt halmozódott föl, mint a vagyon. Az erős, nagy szenvedély, a katonahajlam talán az asszonyok révén került a családba. Ivadékokon át olyan családokból házasodnak a Wesselényiek, amelyeknek ereiben tombolt a szenvedély; olyan apák leányait veszik feleségül, akik abban a viharos korban sem tudtak kifáradni soha. Az ősanák között van egy Gyulafi leány, leánya annak a Gyulafi Lászlónak, aki csodás párbajokat vívott a törökkel, akinek erejéről legendák kerengtek, s aki magához hasonló szilaj és szenvedélyes családból házasodott, egy Széchy-leányt vett feleségül. Azután egy ivadék kiugrásával a Wesselényi anyák közé egy Béldi-leány kerül; a kemény, a nehéz székelő Béldi Pál leánya. Ez szépanyja volt az idősebb Wesselényi Miklósnak. Anyja Dániel Polixena volt, akiben az erőszakos Dániel-vért még lobogóbbá tette a szintén erőszakos és heves Pekry-vér. Ez az idősebb Wesselényi Miklós leszármazása. Az apai örökség meglehetősen harmonizált az anyai örökséggel. Ezek is szenvedélyes katonák. Wesselényi Pál kurucz vezér; unokája, az idősebb Wesselényi Miklós apja, akit Istvánnak hívtak, tizenkét évig katona Vetési gyalogezredében; de itthon, azaz katonasága után, amint egy naplóíró kortársa följegyezte «promóciót nem érhetett». Az idősebb Wesselényi Miklós is katona, de már békés időben, amikor a vér nem tombolhatta ki magát a csatamezőn. Ő csak garnizon-szolgálatban vitézkedett; csak kissé nyers és vakmerő tréfákkal tüntethette ki magát. A születéssel kissé megkészt; Mária Terézia és II. József kora nem volt neki való kor; nem illett abba a világba, amely hajhászta az udvari kegyet; nem élhetett békében olyan emberekkel, akik mindenáron csak hü és engedelmes alattvalók akartak lenni. A kor mindenben ellentéte volt idősebb Wesselényi Miklós individualitásának. Kemény nyaku, vallásához mereven ragaszkodó kálvinista volt olyan időben, amikor a kormányzáshoz tartozott a heretikusok visszaédesgetése a katolikus egyházba. A XVIII. században, Mária Terézia uralkodása alatt, az erdélyi mágánások egy kis udvari gráciaért, hivatalért, meg miért, könnyen cserélték a hitet. Akik a katholizálás előmozdításával érdekeket akartak szerezni, megbotránkozva emlegették, hogy negyven esztendő alatt csupán a Wesselényi családból nem tudtak egy tagot sem fogni a katolikus egyháznak. Sorsa úgy hozta magával, hogy katolikus családból házasodjék, hogy udvari tanácsosnak a leányát vegye feleségül. Cserei Ilonánál magához illőbb, neki valóbb feleséget nem igen kaphatott volna Wesselényi Miklós s mégis ez a házasság állította szembe először a hatalommal és korával. Wesselényi az első látásra megszerette Cserei Ilonát és mégis lemondott volna róla vallásuk különbsége miatt. Nem pusztán a hajlam kötötte a Wesselényi házasságát, de a családi intrika. Cserei Farkas, aki hü szolgálatával a koronától adományozás útján megszerezte a tasnádi uradalmat, akarta, hogy leányát feleségül vegye Wesselényi Miklós. Ő is ragaszkodott a maga vallásához, nem akarta, hogy leánya heretikusokat szüljön, de azt akarta, hogy báróné legyen. Ráparancsolt a feleségére, hogy adjon alkalmat a szerelmeseknek

bizonyos kis botlás elkövetésére, amely aztán céljához segíti. Wesselényi hálóbba került, a leányt, akit szenvedélyes szíve minden erejéből szeretett, nem hagyhatta szégyenben, inkább becsületére fogadta, hogy születendő gyermekei mindkét nemen katolikusok lesznek. Utóbb megbánta fogadását s gyermekeit reformátusoknak kereszteltette. Ebben a dologban ütközött össze először a világgal. A katolikus egyház papjai résen állottak s erőszakkal is kényszeríteni akarták Wesselényit ígérete megtartására. Mert nem engedett a kapacitálásnak, följelentették az udvarnak s a hatalom erővel tartatott második keresztelőt. Nem minden hercze-hurczától menten, a szakadatlan zaklatásnak azzal vetettek véget, hogy Cserei Ilona áttért a református vallásra.

Lényegében Wesselényi másik összeütközése, Haller János gróf megostromlása, sem volt nagyobb és komolyabb dolog. Annál komolyabb volt azonban a lakoltatás. II. József semmi olyat nem tűrt, ami zavarta a kormányzás sablonos rendjét, az ő államában nem volt helye a Wesselényihez hasonló rakoncátlan titánoknak, akik nemcsak szabad szájjal beszéltek, de olykor ütésre is emelték az öklüket. A Hóra-féle lázadás nem döböntette meg a kormányt jobban a Wesselényi gonosz merényleténél. Wesselényi pedig, aki módtalanul izgatott volt azokért a komédiáért, amelyeket házában a vallás nevében játsztak; aki nem dughatta zsebre, hogy vele egy Haller János paczkázzék, még rontott a dolgán. Előbb otthon védte magát, amidőn el akarták fogni; aztán nyakába vette a világot. Katonasággal fogatták el, nem éppen kiméletes módon hurczolták a messzi Kufsteinba; vagyonából a császár napi harmincz krajczárt engedélyezett a megélésre. Közel öt évi fogsággal lakoltatták. Ez pályájának első fele. A másik fele is merő harczból áll, de ebben nem a maga kis ügyeiért, hanem a közért harczolt. Az ő, meg a fia pályája ebben a pontban találkozott. Az ifjabb Wesselényi, bár csak olyan heves, csak olyan erőszakos vér, mint az apja, magán dolgaiban soha sem került konfliktusba a felsőbbbséggel. A két Wesselényiben azonban csak az allure, csak a megjelenés középkori és olygarchikus. Daczosak, szenvedélyesek, erőszakosak, de szenvedélyüket az lobbantotta lánggra, az tartotta mindig izzásban, hogy maguk körül mindenütt szolgátságot és igazságtalanságot láttak. Az idősebb Wesselényi, aki ősei, a középkori nemesek példájára, amidőn megsértik, vagy jogaiban megrövidítik, karddal a kezében, maga akar magának igazságot látni, az 1790. évi erdélyi diétán az országos tanácskozások nyilvánossága mellett tört lándzsát. Föllepése nem volt mindig parlamentáris, az igazságért erősebben hevült, semhogy mérsékelhetette volna magát; de amikor akár a megyegyűlésen, akár a diétán, amint nagyon is hüvös vérű, nagyon is megfontoló kortársai mondták, botrányt okozott, mindig neki volt igaza, mindig ő állott az igazság oldalán. Taktikusabb a fia sem volt. Vére nem volt lassabb, sem vékonyabb az apja vérénél, fantáziája is éppen olyan izzó; az igazság sérelme őt is épp úgy kihozta sodrából. A jobbágyság eltörléséért senki sem dolgozott és nem áldozott többet. Harmincz éven át fáradott azért, hogy a szabadságot, amely tíz millió embernek a birtoka, ne bitorolja tovább nyolcz-százezer kiváltságolt. Két törvényhozásnak volt a tagja, a magyarországi és az erdélyi diétának, és mind a két helyen proskribálták. A börtönt neki is meg kellett izlelni; nem lakott benne oly hosszan mint az apja; a vakság, a betegség, irgalmasabb volt hozzá embereknek, a hosszú börtöntől ezek szabadították meg. A két Wesselényi sorsa még abban is egyező, hogy a viszonyok miatt egyik sem juthatott tehetségéhez és becsvágyához méltó munkához. Gravamenális politikus mind a kettő, mert nálunk a hazafiság csak a sérelmek terén mozoghatott. Hogy

életük merő harczból, az erős összeütközések szakadatlan láncolatából állott, az nemcsak a viszonyokból folyt, de individualitásukból is. Öntudatosan nagyon erős emberek voltak, testben, lélekben egyaránt. Olyan foku erő feszítette mind a kettőnek a vénáit, hogy sűrűn kellett halálosan kifárasztaniok magukat. Az örült kocszást és lovaglást, azokat a vadászatosokat, amelyben a vadásztársaság oldaluk mellől rendesen kidőlt, a mértéktelen vívást a nagy erő s a heves vér magyarázza. Bizonyára, ha kevesebb az erő és vékonyabb bennük a vér, boldogabb s a nyárspolgár izlés szerint talán hasznosabb életet élnek. De minek akarnók, hogy voltak volna szürkébbek, amikor ugyis annyi a szürkeség a világon, amikor a szürke szint már ugyis annyira megszokta a szemünk, hogy nem áll egyebet, s ha más színre tekint, rendesen belekápázik. Tömerdek bölcseségnél és józanságnál többet ér a két Wesselényi titáni ereje és mámora. Hogy Berzsenyit idézzük: »orkán, olympi láng« volt mind a kettő; nevük egyben »rettenetes és imádott.«

Látományok.

*S szólt egyszer, már a sirja peremén:
»Immár csak eszményemben élek én,
Majd nemsokára eltemettek engem
S eszményem akkor is ott lesz velem,
És hamvaimban él megölhetetlen
S akkor szentebb lesz, mint volt idefenn,
Megnő, meg sem fér majd a sirhalomban
S egyszer csak kitör onnan!«*

*És eltemettük... Óh e temetés!
Nem ér ily gyászt az, ami elenyész.
Óh, nem is volt az temetés: varázsa
Ugy vont, szólított, mint föltámadásra.
Nem is volt az gyász, de éjszínű láng,
Ugy gyújtott tenger sötét lobogója
Ugy rémlett, vészben ég megint hazánk
S a néma holt úgy szólít — riadóra!
Sirgödréből mint távol ágyudörgés,
Hangzott a rögdübörgés.*

*Azóta... Nos, gyász, meg láng im — rokon.
Fakul, hűny... Tengünk hétköznapiokon.
Ünnepünk mind oly naptárszabta ünnep,
Kedvünk hol lanyhább, hol meg telkesültebb.
S egyszerre im — itt az ő ünnepe!
S egyszerre mintha im varázs foganna:
Megint úgy jár a nép, lázzal tele...
Ki élőknek van rajta ily halálma?
Mintha mozdulna hegy, völgy, lanka, róna:
Jön népe milliója.*

*Mi lesz még akkor, ha majd úgy kerül —
Ha úgy gyűlelkszünk majd e sir körül,
Hogy fölesküdjünk életre-halálra
S meggyünk a sírból kelt eszmény nyomába?
Álmokban sejtett bűvös, nagy csoda,
Várunk! Mikor cseng a keltő varázsszó?
Mikor virradsz ránk új nagyság kora,
Gyerkőcöt, aggol is hőssé varázsló —
Mely élnünk, halnunk úgy engedsz: csodásan,
Dicsőség mámorában.*

Telekes Béla.

Berzsényiék haza jönnek.

(A nagy ebédlőben, esti fél tíz órákor. Minden csillár ég, de az ünnepi hangulatot némi naftalin-illat mérsékli. A bárók már megvacsoráltak; egyelőre ki is beszélték magukat. A báró, a báróné és Blanka hallgatnak; azon törik a fejüket, hogy mi módon alkothatnának új otthont ebből az »unheimlich« palotából, mely most oly kietlennek tűnik fel. Elza le is fel jár a teremben és koronkint megszólal. De mintha egy láthatatlan lényhez beszélne.)

ELZA: Adieu, adieu, adieu!

A BÁRÓNÉ: Hát te mit lamentálsz ott magadban?

ELZA (se lát, se hall): Adieu, adieu, adieu!

BLANKA: A külföldtől bucsuzik, az édes!

A BÁRÓNÉ: Ez, ez decemberben is ott fürdene Ostendeban! Amint javában készülődöm, és azt se tudom, hol van a fejem, egyszerre csak elkezd nekem tördelni a kezét, és jajgat, mint a Sulamith: »Mért megyünk el Ostendéből?! Mért megyünk el Ostendéből?!...« De hát mit csináljunk Ostendeban, mikor már olyan hüvös van, hogy csak a bravur-emberek fürdenek, és azok is, titokban, görcsöt kapnak?!...

ELZA (a láthatatlan lényhez): Ó, a digue!... Ó, az estacade!...

BLANKA: Láttatok volna ma hajnalban a vagon folyosóján! Mikor Bruckba értünk, én is fölébredtem. Kimegyek, hát ott áll az ablaknál, mosdatlanul, fésületlenül és szaval: »Szervusz, művelt nyugat! Pá, csau, puszi!...«

ELZA (még folyvást a láthatatlan lényhez szól, de úgy, hogy a néne is értsen belőle): Tán nem volt okom keveséregni, mi!?!... Persze, ennek a Rozgonyi Cziczellének iszonyuan dobogott a szíve az örömtől, mert a vonat minduntalan megállt a nyílt pályán, s ebből észrevette, hogy már honi földön járunk!...

BLANKA: No, ha az egri nők is így beszéltek volna, most szépen néznénk ki!

ELZA (elábrándozva): Micsoda rend volt odakünn! Abból, amit az ember maga körül látott, blindre meg lehetett igazítani az órát.

BLANKA: Az ember vesz magának egy jól járó órát, és nem felejt el mindjárt, hogy magyar volna, vagy mi.

ELZA (most már Blankához): Hogy jön a magyarság ahhoz, hogy én nem szeretek Budapesten lenni?! Ki szeret Budapesten lenni?... és ettől még nem kell elárulni a hazát. Különben én tisztetem a gusztusodat és ha te szeretsz itt ülni, fogadd áldásomat!... Én, kivált olyankor, mikor egy szebb világból jövök, visszataszítónak találom ezt a várost. Ahogy a vonat elhagyja Kelenföldet és az ember közelebb jön Budapesthez, az orrodát egy gőz csapja meg, amivel itt nem mondom, hogy élned, halnod, de minduntalan találkoznod kell. Mikor másutt az emberek őszi kabátba bujva sétálgatnak a holdvilágnál, itt a falak fojtó meleget sugároznak ki. Egy város fák, park, levegő nélkül! És nincs óra, amikor az utcán végig mehetnél anélkül, hogy egy pokolgép az arczodba ne szórja a szemetet és a port. Ez neked a »hazádnak rendületlenül?«

BLANKA: Én nem élek az utcán.

ELZA: Hát hol élsz? Élsz csakugyan? Másutt jársz-kelsz a szabadban, és társaságban élsz. Itt se levegő, se társaság. A budapesti élet: kávéház, színház és jour. A kávéházba, szerencsére, nem járhatsz, mert a mi körünkben ez már mégse szokás... legalább egyelőre, mert Budapesten nemsokára a bibornokok és a csillagkeresztes hölgyek is el fognak járni a kávéházba. A színház? A budapesti színházak csak a papának jók, mert ő mindenütt tud aludni. Én nem tudok aludni, ha nekem rosszszul komédiáznak. És azért jöjnek a színházba, hogy egész bizonyosan ne bujhassak el a nekem kellemetlen alakok elől?! Aztán a jourok, ahol csak ostobaságokat beszélnek!... Mért jour, mért nem zsidvásár?... Szerencsére a jourok kimennek a divatból, mert nálunk is majmolni fogják a párisi *petit gouïter*-kat... egy ürügygel több: kocsimba és kávéházba járni. Marad nekem életnek: a Marcel Prévost regényei.

BLANKA: Ejnye, be el vagy szontyolodva!

A BÁRÓNÉ: Nekem úgy jössz elő, mintha nem a helyet, hanem az embereket találtad volna külföldön inkább kedvedre!...

ELZA: Parbleu!

A BÁRÓNÉ: És én nem vettem észre semmit!

BLANKA: Ah, ez érdekes! Szőke vagy barna az illető?

ELZA (a bárónéhoz): Nem volt mit észrevenni: az illetőtől én olyan sokat követelek, hogy soká kell készülnie, amíg tip-top kondícióban lehet kihozni a pályára... Nincs »illető«; legalább még nem jelentkezett. No, Budapesten nem is fog!...

A BÁRÓNÉ: Mon Dieu, az emberek mindenütt egyformák!

ELZA: Dehogy egyformák! Ahányszor a külföldön kilépek az utcára, mindig elbámézkodom: »Nini, az emberek tudnak járni az utcán, és — csodálatos! — köszönnek egymásnak!« Mert itthon nem tudnak az utcán járni, csak tülekedni tudnak... ami pedig a köszönést illeti, ugyan ki köszön itt?!... A budapesti ember gesztussal és mimikával értésdre adja, hogy: »tőlem, neked, ennyi leereszkedés vagy nyájasság jár, sem több, sem kevesebb, inkább kevesebb, mint több«, ezt értésdre adja, de nem köszön. Egyformák! Ördögöt egyformák! Hol látsz alakokat, akik úgy mennek a sokaság között, mint a vak villamos kocs, elfoglalva kemény könyökével a kényelmének dukáló helyet, félrelökve utjából öreg embert, gyermeket, vénasszonyt, leánykát, aki nem csinos, nyomorékot, mert ő erősebb, mint ezek?!... Az utolsó budapesti emlékem: egy gavallér, aki a vele szembejövő aggastyán gipszbe kötött, beteg karjára egy jót döfött a könyökével, hogy megmutassa hölgyének: milyen ur ő, s milyen vitéz legény!... Ma sem bocsátom meg magamnak, hogy rá nem kiáltottam: »Fuj! Nem szégyelli magát?!...«

BLANKA: Egyszer még megjáród!

ELZA: Itt azon se csodálkoznám. Itt és Ohióban minden megtörténhetik. Arra, nyugaton — szervusz, édes nyugat, pá, isten veled! — egy férfi úgy néz rám, mint

egy másik emberre, mondjuk így: mint egy csinos ismeretlen hölgyre. Itt nincs az az ágrólszakadt aszfaltfi, aki jogot ne formálna magának, hogy a tekintetével kifejezhesse: »Tetszel nekem! Csinos vagy!« És én nem kiálthatok rá: »De nekem nem tetszel, rongyos pimasz!« Hogy mered rám emelni a vizes tekintetedet?!...« És mért van ez? Mert sehol sincs annyi férfira éhes asszony...

BLANKA: Szeretem ezt a stílust. Marcel Prévost ur büszke lehet rád!

A BÁRÓNÉ: De, Elza! Az atyád előtt!...

A BÁRÓ (akit kisebbik leányának a sőtise-a zavarba ejtett): Hát Budapest így, Budapest amúgy... mondasz valamit. De viszont... látjátok, én Amerikát nem ismerem, pedig szeretném ismerni, és ha ügyeim engedni fogják... de ez már úgy se ér semmit. Annyi bizonyos... nem fogjátok elhinni... de ha újra kellene kezdeni az életet, Amerikában óhajtanám kezdeni. Mégis csak más lehet ott von Pike auf egy vagyont szerezni!... A Munkácsytól vagy Rafaeltől láttam egyszer egy képet egy öreg admirálisról, aki a mankójával nézi a tengert, mert letört és már nem futhat többé. Így nézek én Amerika felé; ez meg van tagadva tőlem, Amerikában mint hajóifju kezdeni a milliárdokig. De Amerikát félretéve, Budapestnek is megvannak a maga komoly érdemei, és ez előnyök felett nem lehet pálcát törni. És aztán, gyermekem, én nem mondom, hogy ne gondolkozzál helyesen, de, látod, a nyilatkozatban egy magyar főnemes leánya kell, hogy még családi körben is tapintatos legyen a főváros irányában, és az eshetőleges gyöngéd érzelmeket ne sértse.

A BÁRÓNÉ: Ne vedd fel, Jacques, olyan komolyan ezeket a szeleburdi nézeteket. Ma így beszél, s holnap egész nap a Szózatot fogja énekelni, vagy más egyebet a hazáról.

ELZA: Ohó, persze hogy jó magyar leány vagyok!... A szívem, az már Magyarországé, pour une éternité!... Imádom a magyar parasztot, és a pusztát az én hazám, ez már el van végezve egy életre. De Magyarország és Budapest az kettő, és Budapest még távolról se Magyarország! Nem, hála Istennek!

BLANKA: Tudja is ő, hogy mit akar!

ELZA: Hogy neked örömet okozzak, megmondhatom, hogy mit akarok. Egy olyan férjet akarok, aki harminczöt éves létére lovassági tábornok legyen a német hadseregben, és olyan jellem, aki szemtől-szembe megmondja Vilmosnak az én nézeteimet. Ezenkívül finom és elmés legyen, mint a legkülönb franczia, józan és komoly, mint egy angol orvosprofesszor, zsenialis, mint egy spanyol festő, derült, mint egy olasz csirkefogó, rettenthetetlen, büszke, gyöngéd, hü, daliás, szép, nagylelkű, szerető szívű, elsőrangú vivó és lövő, röptében löjje le a galambot, de soha se lőjjön galambra... Aztán még azt akarom, hogy soha se kelljen férjhez mennem, de azért mégis boldog legyek, mert minden férfi utálatos, csak egy van, aki imádnivaló, az én drága jó apám, aki a legnemesebb ember a világon!

A BÁRÓ (nevetést tettetve, büszkén és boldogan): Mit szóltok hozzá?!...

Ygrec.

A két lelkipásztor.

Irta: MARCEL PRÉVOST.

Albret vidékén, mely a XVI. században annyit szenvedett a vallásháborúk alatt, ezen a vidéken, hol Montluc annyi hugenottát akasztatott föl, mai napság a katolikusok jó egyetértésben élnek a még megmaradt kisszámú protestáns hívekkel. A két templom szépen megfér egymás mellett a falu közepén, a valláskülönbség nem akadályozza az összeházasodásoknak s a plébános és a lelkész, kiket a dogmák szétválasztanak egymástól, találkozni szoktak a szeretet cselekedeteiben.

Candéléou városában azonban, mely körülbelül a fele útján fekszik a Nérectől Vianne-ig elterülő vidéknek, Krisztus két pásztorának (már tudniillik a katolikusnak és reformátusnak) összekülönbözése nagyon megturbálta és illető nyájak vallási érzelmeit ezeltől pár esztendővel. A plébános, aki elmúlt hatvan éves, s akit eddigelé nem háborítottak meg szellemi birodalmában, nem tudta megbocsátani a Cévennesből odaszármazott fiatal református lelkésznek, hogy a szelid lelkű hívek közt szokatlan hévvel prédikál. Tudnivaló ugyanis, hogy Cévennesben még nagyon élénken él a *dragonnade*-ok emléke. Aztán nem Lagarriguenak, az új protestáns lelkésznek a lelkén szárad-e a két áttérés? Mert akárhogy igyekezett is Couloumet abbé szépitni a dolgot, mondván, hogy a két neophyta a községnek legczimeresebb gazembere volt, akik csak azért tértek át, hogy a protestáns uraktól pénzt kapjanak, nagyon fájttuk a szíve. Éjjelenként lidércnyomás kínoztta. Mintha a mennyei törvényszéket látta volna s mintha a legfőbb bíró faggatta volna:

— Candéléou plébánosa, mit cselekedtél Gasquet és Dupin lelkével, melyeket rád bízam?

Szegény abbé mentetgetni igyekezett magát:

— Uram, Gasquet és Dupin ugyanis két czimeres gazember volt s nem az én hibám, ha...

— Távozz hűtelen sáfár — mondá az Ur. — Rosszul gondoztad juhaimat, hűja van a nyájnak. Pusztulj szemem előtt hanyag szolgál.

S ahogy Couloumet abbé fölriadt álmából, úgy érezte, mintha tüzes mélységbe pottyanna, honnan legalább is a purgatorium lehellelte csap felé.

Megkettőztette a buzgalmát, előszedte könyvtárából a poros teológiai kézikönyveket, minden vasárnap pocskékká tette az eretnekséget a szószékről, azalatt pedig a lelkész hihetetlen apostoli buzgóságot fejtett ki lelkigyakorlataival, előadásaival s az esti iskolákon.

Montluc szerencsére már háromszáz esztendeje nyugodott a föld alatt, s így ennek a kis vallásháborúnak nem volt egyéb eredménye, mint hogy még inkább növelte a candéléoui protestáns és katolikus hívek hitbuzgóságát. Viszont Lebize, a falu polgármestere, aki orvos létére nem volt valami sok jámborsággal kibélelve, ámbár hogy katolikus lett volna, békülékeny szavaival és magatartásával mindenképp föntartani igyekezett a község nyugalomát és egyetértését. S ez majdhogy nem sikerült is neki, mert nagyon befolyásos ember volt.

Egy különös esemény azonban nagyon elmergesítette az ügyet. Mikor Lagarrigue lelkész úgy két héttel husvét előtt este hét óra tájban rendes napi sétája után haza felé tartott, a candéléoui katolikus templom ivezete alatt szokatlan formájú csomagot vett észre, fehér rongyba takarva. Egyszerű, ódon templom volt, három ajtóval a román ivezet alatt. Az éj lopva, alattomosan közeledett, a templom be volt zárva, a környéke pedig teljesen elhagyatott volt. A lelkész fölhaladt a három lépcsőn, föl-

szedte a csomagot s a gyér alkonyi világításnál látta, hogy néhány hónapos gyermek van benne. A gyermek valószínűleg sok mindenfélét átélt már kisdéd életében, mert csöppet sem látszott meglepődni a fölött, hogy kitétek s azután megint fölszedték. Barna kis arcából tágra nyitva meredtek nagy fekete szemei Lagarriguera. A lelkész nem habozott, az élő csomagot elvitte haza s átadta a feleségének, akinek elég gyakorlata volt a gyermekek gondozásában, mert neki is volt vagy hat, pedig alig volt harmincz éves.

Másnap a plébános nagynénje, a vén kisasszony, ki a gazdasszonyi tisztet viselte nála, fölindulástól remegő hangon így szólt az unokatestvéréhez:

— Tudod-e plébános ur, hogy a lelkész tegnap egy kis leányt lopott a templomodban?

— Kis leányt lopott? — kiáltott az abbé.

Mert bármennyire is föl volt indulva a lelkész ellen, ekkora bűnre még sem tartotta képesnek.

A néni megmagyarázta a dolgot. Még ha való értékére szállítjuk is le a tényt, ami mindössze annyi volt, hogy egy kis elhagyatottat szedtek föl a templom küszöbéről, Lagarrigue lelkész humánus cselekedete nagyon rosszul esett a plébánosnak. Mert ha a lelkész fölneveli a lelenczet, nyilván a református vallásban fogja fölnevelni. Pedig az az ismeretlen személy, aki megvált tőle, a gyermekeket éppen a katolikus templom küszöbére tevén ki, nem azt akarta-e általa jelezni, hogy szegénykét a katolikus egyházközségre bizza? A lelkész tehát megint elcsábított egy juhot a szent nyájából, amit az Ur a Gasquet és Dupin lelkein kívül is számon kér. Pedig ez hófehér, tiszta lélek.

Couloumet abbé nagyon szelid lelkű ember volt, irtózott minden czivakodástól, de ez már tulment a mértéken. Fölvette a jobbik reverendáját, kikeféle a kalapját, hóna alá csapta a breviáriumot s átment Lagarriguehoz.

*

A lelkész elég csinos házban lakott a falu végén, az Espiensbe vezető út mellett. Mig az abbé odaért, több hívével esett találkozása, kik fölháborodva beszéltek neki a lopás részleteit. A gascogniak közmondásos fantáziájával azt is tudták, hogy Lagarrigue azalatt lopta el a gyermekeket egy spanyol koldustól, mig ez a Szűz szobra előtt imádkozott. A plébános úgy ahogy rektifikálta a a tényt, s erélyes megtorlást ígért.

— Vissza fogjuk kapni a kicsikét, hogy ha a köztársaság elnökéig kellene is elmennem.

A plébános azt is látni vélte, hogy az a néhány protestáns, akikkel utközben találkozott, sunyi tekintettel méregette.

Odaért a lelkész lakásához s becsöngetett. A lelkész né nyitott ajtót. Jól megtermett, kissé elvirágzott, nagy szőke asszony volt s egy gyermeket szoptatott.

— Bocsánat asszonyom — hebegé a meglepett plébános... — itthon van a lelkész ur?

Az asszony is megijedt.

— A lelkész elment hazulról... elment... Néracha ment... ennek a kicsikének az ügye miatt.

S a gyermekekre mutatott, akit szoptatott. A plébános nekibátorodott. Bement a házba s betette maga mögött az ajtót. Lagarriguené bevezette a szalónba s székkal kínálta meg.

— Én is éppen azért jövök — mondá a plébános — hogy Lagarrigue urral megbeszéljem ennek a gyermeknek az ügyét.

Azután Couloumet kifejtette, hogy a gyermeket nem minden célzat nélkül tették ki éppen a katolikus templom küszöbére. Evidens dolog, hogy ha az illető merte volna, hát magára a plébániára vitte volna. Ennek a kis léleknek az üdve rá van bízva s nem is engedi át senkinek.

Reméli, hogy Lagarrigue méltányolni fogja az ő igényeit, s nem kényszeríti őt, hogy a felsőbb hatóságokhoz forduljon.

A plébános nem részletezte bővebben, hogy mi legyen ez a felsőbb hatóság, mert igazat megvallva, maga sem tudta, de azért meg lehetett elégedve a fölszólalásának hatásával, mert Lagarriguené elpirult a füle tövéig, s csak annyit tudott hebegni, hogy... »majd megmondom a férjemnek... majd ő meglátja... majd ő intézkedik...« Rendbeszedte keblén a ruhát, s azután, hogy ijedtségét elpalástolja, lágyan ringatni kezdé térdén a kis gyermeket, aki mosolyogva csücsörítette tejtől nedves száját. A plébános méltóságosan ellépdelt, haza ment s ott a néninek meglegedetten beszélt el erélyes föllépését. Most már csak az eredményt kellett megvárni.

Nem is kellett sokáig várnia. Még aznap délután öt óra tájban fölkereste őt a lelkész legidősebb fia, egy 10—12 éves kamasz, s levelet hozott neki. Ezt írta benne az apja:

»Plébános ur,

A feleségemtől értesültem az ön látogatásáról és annak okáról. Végtelenül sajnálom, de nem tehetek eleget óhajításának. Én is azt hiszem, hogy az isten egy lelket bízott rám; halálos véték lenne az ő nyilvánvaló akaratának nem engedelmeskedni.

Jean Lagarrigue,
a reformált egyház lelkésze.

Mikor Candéléouban a plébános látogatása s a lelkész válasza köztudomású lett, úgy a protestáns, mint a katolikus hitfelekezetet nagy izgatottság fogta el. A polgármester, akit döntésre fölszólítottak, azt mondta, hogy ő nem tehet semmit, mert Lagarrigue annak rendje-módja szerint bejelentette a leletet, s azt a szándékát, hogy megtartja magának. A katolikusok azt emlegették, hogy fölfegyverkeznek s erőszakkal hódítják vissza az elrablott gyermekeket, mire a protestánsok azzal feleltek, hogy maguk közül egy csapatot küldtek ki a templomuk és a paplak őrizetére. A katolikus templom ablakait éjszaka kövel bedobálták, viszont a protestáns házak falát ez a fölirat ékesítette: »Lagarrigue gyereklopó«. Az iskolás gyerekek egymást püfölték s végre is két csendőrt kellett kérni a megyétől Candéléouban. Azalatt a lelkész persze magánál tartotta a vizály tárgyát, de egyik fiát sem engedte az utcára, mert a katolikusok azzal fenyegették, hogy valamelyiket elcsipik zálognak. Szóval az ügy annyira elmérgesedett, hogy a plébános a püspöknek, a lelkész pedig a préfetnek irt, de egyik sem felelt. Isten tudja, hogy nem valóságos vallásháború lángja csapott volna-e föl a vidéken, ha Virágvasárnapja reggelén az a váratlan hír nem terjed el a faluban, hogy itt van a kicsikének az anyja s magával viszi a gyereket.

*

Ez a rendkívüli hír igaz is volt. Másnap vacsora tájban nagyon csinos, nagyon fiatal, szinte még gyermekleány kereste a candéléoui polgármestert. Az arcza és járása elárulta, hogy valamelyik cigánycsoportból való, amilyenek szélteben csavarognak a délnyugati falvakban, s akiket Spanyolországban is, Albretben is gitánáknak hívnak. A polgármesternek azt mondta, hogy a kis leányát az ő akarata ellenére hagyta el a csapatja, de visszaszökött hozzá, hogy majd magával viszi, mert nem tud nélküle élni.

A polgármester egy pajtában vettetett ágyat neki. Másnap magához hívatta a plébánost s a lelkészt, ez utóbbinak meghagyva, hogy hozzá magával a gyermeket. Visszaadták az anyjának, ki majd agyonnyomta vad öléseivel s a jelenlévők előtt teljesen érthetetlen nyelven beszélt hozzá. Lebize előadván a tényállást a két feleke-

zet nagyfejtűinek, kijelenté, hogy a gyermek az anyjáié, s ezzel vége legyen minden torzsalkodásnak.

— Micsoda maga? Protestáns vagy katolikus? — kérdezte a cigányleánytól.

A leány elnevette magát, miközben kivillogtak hófehér fogai.

— Nem vagyok én egyik sem.

— De csak van valami vallása? — kérdezte a lelkész.

Elfintorította az arcát, elkomolyodott s hallgatott.

— De csak imádkozik néha? — faggatá Couloumet.

— Mi csak dalolunk — mondá a leány. — Az apám, meg az öregapám is csak dalolt.

E szűz talaju lélek láttára a két lelkipásztort elfogta a hittérítés vágya. Mind a kettő ajánlkozott, hogy majd ők vallási nevelésben részesítik a fiatal asszonyt, mert magától értetődik, hogy a község adoptálni fogja a gyerekével együtt, s leszoktatják a csavargó életről. Nilka (ez volt a neve) nem ellenkezett, csak titokzatosan mosolygott. Lagarrigue és Couloumet közt már-már ismét föllobbant a vita lángja, de a polgármester lehütötte őket.

— Ennek az asszonynak a községi majorban lesz a helye. Ön abbé ur s ön lelkész ur naponta meglátogatják, természetesen fölolváltva. Husvétig elég idejük lesz a keresztény vallás elemeivel megismertetni őt, természetesen mindegyik a maga fölfogása szerint, majd ő választ a két vallás közül. Husvét napján azután a gyerekével együtt megkereszteljük azon vallás szerint, amelyiket választja.

Ezzel a salomoni ítélettel nem igen voltak megelégedve sem a plébános, sem a lelkész, sem a hátuk mögött álló hivek, de elismerték, hogy bölcs egy ítélet. Candéléou nyugalma visszatért, s a két hitfelekezetnek nem volt egyéb dolga, mint figyelemmel kísérni a papjuk működését.

Nilkát fölolváltva hol a plébános, hol a lelkész oktatta a vallás elemeire. Mind a kettő dicsérte, hogy mily szelíd, mily igyekvő tanítvány, de mind a kettő panaszkodott, hogy Nilkának nemcsak a vallás, de még a morál iránt sincs mákszemnyi érzéke sem. Utszéli született s ott is élte ifjúságát. Gyermekeinek apja egy arra vetődő férfi volt, aki neki megtetszett, mikor a baszk földön a sátort őrizte. Mindezt nyugodtan, a legtermészetesebb hangon beszélte el, s csak azt sajnálta, hogy idegen apja miatt a gyereket nem akarta befogadni az ő csapatja. Akármit mondtak is neki, hatás nélkül lesiklott az agyáról. Épp oly karcsu volt, mint amilyen lompos. Azzal nem törődött, ha egy-egy gomb hiányzott a zubbonyáról, vagy a szoknyájából kilátszott a térde, hacsak piros rózsát tűzhetett a fekete hajába. Tudták, hogy a kertekből lopkodja, de összebeszéltek, hogy hagyják. Voltak azután olyan délutánjai, amikor nem lehetett a szavát venni. Elábrándozott valamin s nagy szemei beleveszték a levegőbe. Máskor meg majd fölvetette a kitörő szilaj jókedv s gyermekes ujjongásaival megnevettette a komoly tisztelendő urakat, de még a plébános rideg nénijét is. Egyszer a tiszteletesnek felesége elvitte magával a templomba, s a cigányleánynak nagyon tetszett, hogy mély, szonór hangján a kórossal együtt énekelhetett; viszont a néni azt állította, hogy Nilka rendkívüli módon érdeklődik a husvét előkészületek, a virágok, színes viaszgyertyák, szóval az összes templomi diszek iránt s ezekből a jelenségekből mind a két párt nagy reményt merített.

*

Husvét ünnepe már a küszöbön volt s a két hitfelekezet nagy igyekezetet fejtett ki, hogy méltóan megünnepelhesse. Ugy a református, mint a katolikus hivek nagyban számítottak arra, hogy az ünnep fényét mennyire

fogja emelni a kettős keresztelezés. Nilkát szorongatták, hogy vajjon már szint, de ő husvét reggelére ígérte a nyilatkozatot. Ha fölszólították, nevetve tért ki előle, hivatkozott a polgármesterre s a kikötött terminusra.

A nagy nap előtt való éjszaka a két szegény lelkipásztor nem hunyta be a szemét. Egyikük sem merte elképzelni, hogy milyen ünnepe lesz neki, ha a vetélytársának fog kedvezni a szerencse. Pedig kettejük közül az egyik bizonyosan kudarcot fog vallani.

Mind a kettő ugyanabba az érvbe kapaszkodott, hogy »Nilka sokkal szelidebb, sokkal szeretetreméltóbb volt a tanításaim alatt, hogysem ekkora szomorúságot okozzon nekem«.

Hajnalban a plébános már nem tudott aludni. Fölkelt s elment a templomba, hol sokáig imádkozott. A nagyharang is megkondult nemsokára s feleselni kezdett a protestáns templom élesebb hangu harangjával. Egy órai alázatos imádság után Couloumet megnyugosztalva távozott a templomból s benézett a kertjébe, mely tele volt virágokkal és veteményágyakkal. A nap melegen kezdődött, akárcsak nyáron.

A plébános elgondolkozott husvét szent ünnepe fölött, s éppen kérte a Teremtőt, hogy azon a napon magasztalja fel az egyházat, mikor a sekrestyés messziről integet neki.

— Nézze csak tisztelendő ur, mit találtam a templomajtóban — mondá s egy bokréta piros rózsát, nyújtott feléje.

A plébánosnak eszébe jutott, hogy a piros rózsza Nilkának a kedvencz virága.

Mikor közelebből megnézte, látta, hogy fekete hajszálakkal van átkötve. Kinos előérzet kezdte szorongatni a szívét.

Félrelökte a sekrestyést, s szinte futva igyekezett a polgármester háza felé. Lebizenél már mindenki talpon volt, de Nilka nem volt sehol, senkisé látta, hogy hova tűnt. Lebize és emberei mindenfelé kiáltották a nevét, de bizony semmi feleletet nem kaptak.

A plébános alighogy fölocsudott meghökkenéséből, mikor Lagarrigue tiszteletes is megjelent. Szakasztott olyan piros rózsacsokrot tartott a kezében, mint aminőt az egyházfi talált... A két lelkipásztor összetalálkozott.

— Önnek is? — kérdezte a plébános — hajjal átkötött csokor?

— Az. Ott találtam ma reggel az ablakom párkányán.

— Tudja, hogy Nilka elment a gyerekével együtt?

— Egészen elment?

— Valószínűleg. Ebben a pajtában szokott aludni... üresen találták az ágyát... Valószínűleg még szürkület előtt szökött meg.

— Istenem! s nem is volt megkeresztelve.

— Sem ő, sem a gyereke.

— Ami a kicsikét illeti — mondá a néni, kit az esemény híre a többi anyóakkal együtt szintén odacsalt — annak rendje-módja szerint föladtam rá a pótkeresztiséget, azalatt, míg a plébános ur az anyját oktatta... Mert hátha...

— Megkeresztelte? — kiáltott a lelkész elkomorodva.

Ugy a protestánsok, mint a katolikusok helybenhagyták a jó asszony cselekedetét. Így legalább a kis elhagyatott indul neki széles e világnak mint keresztény, s mint jóformán a község gyermeke. A szökés által előidéztet gabalyodásban a két ellenséges párt kibékült, mert mindegyiket egyformán érte a csapás.

— Ha nem pártoskodtunk volna — mondá egy okos vén ember, akkor nem kellett volna ily sokáig várunk s az anyját is megkeresztelhettük volna.

Ezt a meggyőződést a mind nagyobbra szaporodó tömeg magáévá tette. Lebize a polgármester, ki eddigelé hallgatott, kaján mosolylyal szólalt meg:

— No tisztelendő urak, mit gondolnak, vajjon ez a cigányasszony az örök kárhozatra vettetik-e majd az utolsó ítéletkor azért, mert homlokát nem érte a keresztség?

Mind a két lelkész hallgatott.

— Krisztus a pogányok számára is feltámadt — mondá végre Lagarrigue. — Világosan olvasható Szent Pálnál.

— Az is meg van írva — erősíté a plébános — hogy isten irgalmasságának nincs határa. Nem volt rossz annak a leánynak a szive. Bizonyos, hogy azért szökött el titokban és hirtelen, hogy egyik oktatójának se okozzon szomorúságot.

Imádkozzanak tehát érette mind a ketten — mondá a polgármester. — Husvét ünnepe van ma úgy a protestánsok, mint a katolikusok, de sőt még a szegény cigány leány számára is, akit elhagyott a bátorsága, midőn a népétől kellett volna elszakadnia. Imádkozzanak érette békességes egyetértésben s ne viszálykodjanak többet.

A tömeg lassanként haza széledt. A két lelképásztor együtt ment, udvariasan évődve egymással. A két ellenfél kezét fogott egymással. Mintha Nilka a faluból távoztában magával vitte volna az egyenlenséget is, hogy csak a békesség maradjon ott. A protestáns templom csengetyűjének és a katolikus templom mélyhangu harangjának a hangja szétterjedt a házak teteje fölött, szerteáradt a mozdulatlan levegőben, hirül adván a lakosoknak az esztendő legnagyobb ünnepét. Az elmúlt napok viszályának nyoma sem maradt, s e pillanatban bizonyára nem akadt teremtet lélek Candéléouban, aki ne helyeselte volna a polgármester igaz szavait.

Mert való igaz, hogy a názárethi Jézus minden emberi lény számára kikelt sziklasírból.

SAISON.

Haute école.

— szept. 18.

Egy érdekes öreg urral találkozom mostanság nap nap után. A neve ismertebb, mint ő maga: Schumannról, minden idők legelső czirkuszdirektoráról van szó. Abból a nagy tőkéből, amely keze között forgott, szerény szerencsét tudott kikovácsolni és hetvenhat esztendő s létére még ott tart, ahol asszentációk korában: lovakat nevel és ad el. Ez az üzlet, mindenek felfogása szerint, arra való, hogy az ártatlanokat befonja, s a lókereskedő fogalma azonos a lókupeczével, aki olcsón vesz, drágán ad el, hibákat lát és hibákat tud elrejtetni, szóval a pápa csalhatatlanságára is ráczáfol. Ez bizony korszakos tévedés és dokumentuma az a sok Schumann, Renz és Corradini, akik szegény emberekként hunyják be szemüket. Mert a ló az isten legőszintébb teremtménye, mintha a sors is azt akarta volna, hogy senkit meg ne csalhassanak vele. Az egész lótudomány három szóba összefogva az, hogy a csikó magasan emelgesse a lábát, tüzes legyen és ne sántítson. Nathusiustól Bruce Lorreig senki többet ki nem tud deríteni s aki e három fogalmat számba veszi, azt ugyan soha meg nem csalják paripával. Sőt: a lónál még tovább is mehetünk, a külső fogyatékoságok nem mindig jelzik a belső rosszaságot, ahogy a ragyás emberről

nem lehet mondani, hogy rossz államférfi. A lelki tulajdonságok, az életerő oly jelentős faktorok benne, mint az emberben s erre nem talált még barométermot a tudomány. Így van az, hogy a laikus több hibát ösmér, mint a szakértő s a lókereskedő az igazi préda.

Ez az öreg Schumann egy lejárt idő utolsó hírnöke. Elhagyott etape-on jár, olyan iskolában tanult, amelyet azóta bezárt a közvélemény. Harmincz-negyven évvel ezelőtt a czirkuszi művészet tetőpontján állott s a spanyol dressura sikert sikerre aratott. Ma ez a fajta mesterség lejártá magát s művelői értéktelen tálentumot hordoznak szívében. Egyrésről a futtatás, másik oldalról a tornász-művészet a czirkuszt megfosztotta jelentőségétől s a lovat, mely sokáig az emberi ész logikájának legjobb játékszere volt, géppé változtatta, ahogy a legszebb sport is idővel mehanizmussá válik, amelyet közgazdasági vagy társadalmi célra használunk föl. Mert dőre dolog azt hinni, hogy a sport a szórakozás földjén hajt ki. Mint minden emberi dolog, ez is önző: a lovaglásból gymorgimnasztika, az automobilból közlekedési eszköz, a lawn tennisből flirt, a futtatásból bookmaker-üzlet lesz, maga az eredeti forrás elvész az idők ködében. A halandók intenzíve gazdálkodnak s az emberi verejték trágyaerejét mihamar felösméri. A régi haute école is eltűnt a földről, a spanyol lépés ma már csak keveseket érdekel.

Ember és állat érintkezése meglepőbb és tetszetősebb formában nem nyilatkozott meg, mint a magas iskolában, e sajátos lelki sakkjátékban, amely az ész és ügyesség kovaköve volt. Hogy mi rejlik az állatban, különösen lelkében, itt látjuk. Mert a juhból, ökréből, disznóból az értékeset kiváltani, régi törekvés volt; ám ez soha az érzékekre, csak a husra és bőrre volt kíváncsi. Keresztetések vagy tiszta tenyésztések megalkották a merinókat, a yorkshiret és a simmenthalit. Mindehhez az állati léleknek semmi köze se volt, az csöndesen pihegett a bodros gyapju s a csepegő zsir alatt. A spanyol iskola volt az első, amely a testi és lelki mehanizmus titkait kezdte keresni s állati psychológiát dolgozott ki. Az utóbbival az állati értelem bizonyítékait tette elénk, az elsővel átvitte az értelmetleneknek mondott lényekre a legszebb művészeti elementumot, az ives vonalat. Csupa festészet volt ez a haute école: a levade-tól a capriole-ig mind-megannyi ferde vonalat látunk, mintegy a természet újmutatását, hogy ő is ezt tartja a legszebb dekoratív tényezőnek. Fontosabb ennél az a tanulság, hogy az állati értelem kikutatatlan rengeteg. Ahol megtaláltuk a passade-ot és a pesade-ot, ott még más értékes holmiknak is kell heverniök s ahol mehanizmus van, ott ipso jure egyéb haladás is lehet. A gép maga mind egyforma, de ezerszeres feldolgozásának a módja.

Az állatokban mint mehanikus tényezőkben kutatni, ma idejét multa. Meg vagyunk róla győződve, hogy minden fajta megállapodott s nem vagyunk kíváncsiak rá, mit lehetne még belőlük kicsiholni. Csak a súlymértékek érdekel, a lelkiket az emberi souverain göggel lenézzük. Még a házi állatot is úgy hagyjuk, ahogy az Isten őket az ólunkba állította. Be van bizonyítva, hogy a világ teremtése óta egy házi állattal se szaporodott a

Külpolitika.

— Párbeszéd a korzón. —

föld; a pulykáról, amelyet e tétel ellen érvnek szoktak odaállítani, mondom, még e mérges állatról is kiderült, hogy már a történet-előtti korban ösmerték. Az ember elcsodálkozik: lehetséges-e, hogy a legegyszerűbb s legtermészetesebb gépezetbe egy fogat nem illesztett be a haladó idő és tudomány? Pedig itt vannak körülünk, kínálkoznak a megfigyelésre és kísérletezésre, de érintetlenek maradnak, mint a régi koppantók, amelyek fölött immár mindenki napirendre tért. A fa, a vas, a kő szinte félelmetes karriért futott be ez idő alatt s korántsincs a befejeződöttség határkövénel, az eleven csodákat pedig meghagytuk butáknak és mozdulatlanoknak. Hogy az emberi értelmét jobban izgatja a holt anyaggal való foglalkozás, csak felvilágosítás, de nem magyarázat erre.

A paripákkal való kísérletek nem sokáig tartottak. A múlt század elején kezdődtek s néhány évtized után ismét eltűntek. Az emberek szép tréfának nézték ez experimentumokat, éppen úgy, mint ahogy mulatságos játéknak nevezték annak idején Montgolfieri és Daguerre próbálkozásait. Ilyenformán e mutatóványok nem a katedra vagy a nemzetgazdaság, hanem a czirkusz világába szorultak. Az emberi lélekben van, hogy éppen a rejtelmes dolgokkal szeret szórakozni; a hipnózis kezdetben asztaltánczoltatás, a lőpor, rakéta és a csillagászat horoszkópium volt; a gőz, amely ma 120 kilométer sebességgel röpi a Pacific-et, legalább avval dicsekedhetik, hogy első éveiben marhahúst puhított. Nagy időbe került, míg a charlataneriából tudomány revelálódott. A czirkusz azonban épp oly kevéssé volt alkalmas erre, mint ahogy a színházról nem lehet várni, hogy Darwinokat és Humboldtokat teremtsen. Ameddig divatos volt az állati lélek megnyilatkozása, a nézők mosolyogva fordultak felé, de mikor elért ahhoz a stádiumhoz, amelyen túl csak istenadta tehetőség lendíthetett volna rajta, az emberek leszámoltak vele s nevetve mentek ki a manégeből. Mondom, itt nem a lóról van szó, de, istenem, hány millió más teremtménye van még ezenfelül az istennek? Hány erő, tudás, szépség rejlik a többi élő lényben s nem fog soha napvilágra kerülni? Gyanutlanul megyünk el mellettük, mint a hegyoldalon, amelynek méhe kincseket tartogat.

A haute école-on már nem lehet segíteni: ideje betelt s maholnap muzeumba kerül az utolsó pilare. Akikben meg volna a hajlandóság, hogy e mesterséget műveljék, úgy járnak, mint azok a férfiak, akikben nagy hadvezér lappang, de soha ezt bebizonyítani nem tudják, mert nincs háború. Ha ez azt jelentené, hogy az emberiség élés- és kincseskamrája immár oly telt, hogy mi sem fér belé, nem volna ok rá panaszkodni, végre is a jó ellensége a jobb. De mikor látjuk azt a makacs küzdelmet, amely minden szál füből kisajtolja az életnedvet, minden rongyot fel tud használni, minden ötletről hét bőrt nyuz le és a hangyatojáznak is karriért ad, csodálkozni kell, hogy az állatvilág közelfekvő és adott viszonylatai mellett bekötött szemmel haladt el. Bámulni és talán szomorodni is lehetne rajta, mert nemcsak azt látjuk, hogy az anyagiakról mondunk le, hanem az is kitetszik, hogy a lelkeket nem akarjuk megérteni.

Lovik Károly.

Egy újságolvasó: Lássá, ebben megegyezünk. Én is imádom a külpolitikát és nincs kedvesebb mulatságom, mint ha az újságok külpolitikusaival együtt kombinálghatok.

Egy másik újságolvasó: Én is így vagyok. És higgye el, kérem, az ember elébb-utóbb órási jártasságra tesz szert a külpolitikai dolgokban.

Az egyik: Ugyvan. És mostanában különösen érdekesek az alakulások...

A másik: Talán az orosz-bolgár közeledést gondolja?

Az egyik: Azt is. És a francia-olasz távolodást is. Olvasta Pelletan beszédét? Az olasz király magyarázatot követelt emiatt a francia nagykövettől...

A másik: Éppen most, amikor elcsapták?

Az egyik: Dehogy. Nem ezt csapták el, hanem a szent-pétervári francia nagykövetet.

A másik: Ahá! Francia-orosz távolodás.

Az egyik: Ugyvan. De ez csak látszólagos. A francia-orosz szövetség erősebb, mint valaha. És általában erősebb a szövetkezési hajlam, mint valaha. Csak egy kicsit nehéz számon tartani a dolgokat. De megpróbálom. Figyeljen ide. Van francia-orosz szövetség, német-osztrák-magyar-olasz szövetség, angol-német barátság, francia-olasz barátság, orosz-bolgár barátság, orosz-montenegrói barátság, szerb-montenegrói barátság, román-német barátság. Ebből mi sem könnyebb, mint kiokoskodni a világképét.

A másik: Huj, huj, kezdek belezavarodni.

Az egyik: Ha feszülten figyel, nem zavarodik bele. És különben sétáljunk erre, a kékgolyó-utca felé, itt van a Schwarzer-intézet. Ha valami baj lesz, mindjárt bele is mehetünk.

A másik: Jó.

(A Schwarzer felé sétálnak.)

Az egyik: Tehát figyeljen feszülten. Induljunk ki a német-osztrák-magyar-olasz szövetségből. A német császár Revalban barátkozott az orosz cárral; az olasz hajóraj pedig Toulonban barátkozott a francziákkal. Mi ez? Német-osztrák-magyar-olasz-francia barátság. Menjünk tovább. A német császár rokona az angol királynak és a román királynak. Az orosz cár barátkozik Montenegróval és Bulgáriával. Montenegró kibékült Szerbiával. Mi ez? Angol-német-román-orosz-montenegrói-szerb-bolgár-osztrák-magyar-olasz-francia barátság.

A másik: Balra?

Az egyik: Micsoda balra?

A másik: Balra van a Schwarzer?

Az egyik: Azt hiszem, jobbra. De menjünk tovább. Oszkár svéd király, mint Bernadotte-származás, tartja a rokonságot Franciaországgal és folyton Párisban van. Henrik német herceg végigpezsögözte az Egyesült-Államokat. A kínai birodalommal békét kötöttünk és Japán velünk harcolt a kínai háborúban. A perzsa sah végigkurizálta az európai udvarokat és a burok kibékültek Angliával, Anglia pedig Portugáliával. Összegezzünk tehát.

A másik: Ettől nagyon félek.

Az egyik: Akkor talán álljunk meg itt a kapunál. Mi ez?

A másik: Ez az a híres Schwarzer.

Az egyik: Nem azt kértem. Mi ez? Ez az angol-burportugal-német-amerikai-román-orosz-montenegrói-szerb-bolgár-osztrák-magyar-olasz-francia-svéd-nőrvég-perzsa-kínai-japán barátság. Ugy-e?

A másik (szó nélkül befordul Schwarzerhez):

Az egyik: Érdekes. Pedig ennél világosabb kombináció nem is lehetséges. De nézzük meg, mit csinál a szerencsétlen?

(Bemegy az intézetbe. A másik egy sarokszobában ül a zuhany alatt és sakkozik önmagával.)

Az egyik: Samu, Samu! Nem ismer rám?

A másik (egyedül sakkozva): Hehehe. Sakk az olasz királynak... most becsukom a szememet, hogy ne lássak, mert csalni fogok...

Vessző.

Művészet.

Az orvos-szövetség kiállítása.

Humánus célra rendezték az orvosok a városligeti műcsarnokban azt a tárlatot, melyre már évnegyedek óta készülnek. Humánus célra, mert mikor a jótekonyság kegyes erőszakoskodásai amugy is csóddal fenyegetnek a közönség körében, akkor e sivár, szomorú napokban, mikor úgyis pang minden, tanácsos ellenértéket adni azért a forintért vagy koronáért, mit az ember jótekonyan megvon magától. Ez esetben az orvos-szövetség csekély pénzért közel kilencszáz műalkotásnak az élvezetét nyújtja. Eleve is konstatáljuk, hogy a közönség nagyot nyer az üzleten, ha csak 4–5 oly műben van is alkálma gyönyörködni, amelyeknek elsőrangú mesterei fölötté ritka vendégek a mi retrospektív és modern tárlatainkon. Azután legalább megtudja azt is, hogy kik a magyar amatőrök. Mert vannak ilyenek is, bár kevesen, mert erre kelet felé nagyon kicsi szokott lenni ezeknek a schöngelistoknak a csoportja.

Magyar amateurség. Külön téma, melyről alkalomadtán érdemes lenne írni, nagyjából megállapítani nem éppen finom idegrendszerű fiziológiáját, mely magán viseli cizellálatlan fajunk bélyegét s nem szűkölködik a pikantiáiban. Mintha nem lenne egyéb, mint a nyugati divatnak hozzánk érkező, ellapuló hulláma, mint ahogy minden ellapul, mire ideér, s míg ott legtöbbször életcél, a szellem igazi szükséglete és foglalkozás a lehető legnagyobb apparatussal és eszközökkel, melyek közt hajh nem utolsó a pénz, addig nálunk többször csak melléktermék, diletantizmus, fényűzés és hiuság. De mindenesetre szűk körre terjed, ha nincs meg hozzá a Bingek, Osirisok, Spitzerek, Goncourtok, Rothschildok, Seillière-ek vagyona, s az amateurségre indító ok sokszor egy véletlen eseményen fordul meg, míg amott rendszeres cél. Ráth Györgyöt és Keszler Józsefet kivéve, aligha van oly amatőrünk, ki az incunabulumoktól és elzevirektől kezdve az intaglioig mindent gyűjt, vagy ha van, a nagyközönség nem igen tud róla, ami különben is nem elsőrendű szükség. Elég, ha az istállótulajdonosokat, trénereket s azok családfáját ismerjük. Hanem — mint gyér időközökben tartatni szokott amateur-kiállításainkon tapasztalható — vagy a csecsebecsére adják magukat, melyek gyűjtésére a dédszülőktől maradt burnótos-szelenczék, legyezők, fiolák, zsebórák, varróeszköztartók révén kapnak kedvet, vagy az antik ékszerekre, amihez már több pénz szükséges, vagy majolikákra, bronzokra és képekre, mint ezt a jelen tárlat is mutatja.

Föltűnő körülmény, hogy amateur-uraink legjáratosabbak a műiparban, legjáratlanabbak a képekben s talán legislegjáratlanabbak a rajzokban. Miért hogy a műipari tárgyak műbecsét sokkal jobban tudják mérlegelni, meg tudják állapítani provenienciájának, készítésének idejét, s ha a mestert nem is, de körülbelül meg tudják állapítani az iskolát s e téren nem lehet őket úgy becsapni, mint a képekkel. Ha nincs is elég gyakorlatuk, hogy föl-

tétlenül eredeti antik dolgot vegyenek, de van izlésük s az ügyes utánzatok közt is csak azokon akad meg a szemük, melyek műremekek volnának, ha eredetiek volnának. Talán azért, mert a műipari tárgyak többször használati tárgyak is egyszerre, mindig kéznél vannak, familiárisabbak velünk, mint a képek, metszetek és rajzok s ennél fogva műipari izlésünknek sokkal több és könnyebb alkalma van kifinomodni. A rajz helyessége, a kolorit finomsága, az a kis árnyalat, mely a valódi remek festményt a tákolmánytól megkülönbözteti, már sokkal nehezebb dolog, a léleknek elrejtettebb regisztereire hat s nem mindennap kínálkozó alkalom a használat révén, mint a műipar, hanem utána kell menni. Ez-e az oka, vagy a hiányosabb előkészültség, fejletlenebb izlés, bizonyos, hogy piczinyke magánképtáraink színvonala sok kívánni valót hagy hátra, s sokszor elbámul az ember azon, hogy egyazon teremben mint foglalhat helyet a műremek mellett a szálnalmas gyártmány is. Elbámul, de nem csodálkozik, mert megérti, hogy a tulajdonos hiányos izlése és képzettsége folytán inkább a műremek került oda véletlenül.

Nem külön e tárlatról beszélünk, a magyar amatőrökről szólván, s éppen nem a kiállítókról névszerint, hanem az olyan gyűjtőkről, mint például szegény Szilágyi. Dezső volt, kiket a rideg, számító élet reakciója, vagy egyensúlyra törekvő lelkük szenvedelmé visz a művészet felé, s kiknek ebbeli meghatározó hajlandóságával alaposan visszaélnék a régiségkereskedők. Nem volna méltányos dolog csak a szépséghibáit látni meg oly tárlatnak, mely humánus célt szolgál, de mégsem hallgathatjuk el, hogy a kiállítók közül némelyek kellő óvatosság nélkül járnak el gyűjtésükben s kis képtárakban a hőszok neveivel hivatkoznak oly művek, melyek legjobb esetben is másod- vagy harmadrangu »mesterek« művei, ha ugyan nem csinálmányok, néha azonban oly rendkívüli utánzatok, hogy a legnagyobb műértők is tanácstalanul állanak előttük, mint a németek mondanák. S ez nagy mentségük. Mert hiszen köztudomásu, hogy az elmúlt lustrumok nagyon föllendült amateurségének mellékterméke s logikai következménye a nagy kínálat volt s készáru hiányában mesterségesen gyártották a műremekeket s ezt az iparágat Párisban, Antwerpenben és Münchenben ritka nagy tökéletességre vitték. Hiszen megtörtént tény, hogy egy meissonier-utánzatot maga Meissonier is alig volt képes fölismerni.

Ha ez a tárlat nem kifogástalan, ennek éppen nem oka dr. Elischer, ki lángbuzgalommal agított a nemes cél érdekében s már csak tapintatból és udvariasságból is azzal a szignálással volt kénytelen befogadni a tárlatra küldött képeket, melylyel tulajdonosaik fölruházták s a rendezőség éppen azért nem gyakorolható kritikát, mert az egész tárlat szívessegen és előzékenységen alapul. Azonban, vagy elfelejtettek némelyeket fölszólítani, vagy az illetők nem voltak rávehetőek, de a tárlat teljességéről szó sem lehet, mert sok becses műdarabot nélkülöz, amit egyes gyűjtők birtokában tudunk. A rendezés kissé rendetlen, de ez alig lehet másképp oly tárlatnál, hol az egyes tárgyakat nem korok és iskolák, hanem a tulajdonosok nevei szerint rendezik, s lehetőleg együtt akarják tartani az egy gyűjteményből származó darabokat.

Ilyen hatalmas méretű tárlatnál s egy cikk keretében részletezésekre nem igen lehet bocsátkozni, részint azért, mert nem szakszerű tárlat, nem annyira művészi, mint jótekonysági igényekkel lép föl, részint azért, mert a magyar osztály képei nagyjából ismeretesek az elmúlt évek tárlataiból, részint pedig azért, mert az antik képek ismertetése műtörténeti kritikává fajulna s aki e téren areopág akar lenni, annak föltétlenül biztos ítélete legyen. Képviselve vannak benne a modern magyar művészet leg-

jobbjai: egy terem Mészöly, egy gyűjtemény Lotz, Banczur (köztük több olyan, melyet csak reprodukcióból ismer a nagy közönség), László, Horovicz, Ligeti, Markó, Keleti, Telepy, Székely, Bihari, Magyar, Mannheimer, Zichy, Vaszary, Vajda, Zemplényi, több ifjúkori Munkácsy s egy — Jókai, akinek festménye (ifjú ember arczképe) egyik clouja a tárlatnak. Hogy kik képviselik az antik művészetet, az nem egészen bizonyos, mert a képek elkeresztelése sok esetben önkényes s ha a sok Rembrandt, Teniers, Van Ostade, Jan Steen, Lippi, Murillo, Correggio, Hals, Tizian, Van Dyck, Rubens. Fra Angelico, Andrea del Sarto, Lotto s Hobbema valódi volna, akkor ez a tárlat ez idő szerint elsőrangú művészeti eseményszámba menne. Csak Hobbema van a tárlaton *három*, tehát annyi, amennyi igazi, kétségtelen Hobbema egész Közép-Európában alig van, kivéve talán Hollandiát. Legnyugodtabban élvezhetők a barbizoni iskola mesterei, Diaz, Dupré, Troyon, Corot, Rousseau, Millet (melyek közül a legszebbeket az Andrásnyak állították ki, azután Bastien-Lepage, Courbet, Rosa Bonheur, Calame, Burne-Jones, Favretto, Lenbach, Liebermann, Segantini, Stuck, mert ezek sokkal újabb eredetűek, semhogy valódiságukhoz kétség férne.

Yartin.

Czimképünk. Czimképünk Róna József jeles szegedi szobrának a részlete, Kossuth feje, mely a maga jellegzetességében nagy művészi tanulmány eredménye. A szobrot pénteken, Kossuth születési napján leplezik le a nagy alföldi metropolisban, s mire e sorok megjelennek, Szeged népe, ünnepi díszben, lobogó zászlókkal, pirosító orczával özőnli körül, mint *akkor*, mikor a kormányzó lelkesítette harczra az apákat és nagyapákat, »Szeged népét, a nemzet büszkeségét«. Ezt a jelenetet ábrázolja a szegedi szobor, mely visszaidézi a daliás idöket s emlékezetét köbe vésvé megörzi Szeged számára időtlen idökig. Mert *saxa loquuntur*. A mai alkalomra nem adhattunk volna szebb külső díszít lapunknak, mint ezzel a Kossuth-fejjel.

INNEN-ONNAN.

**** A vitás tengerszem.** A tengerszemről már évszázadok óta hallatszott, hogy vitás. Az emberiség csöndben vette tudomásul e hirt, nem volt semmi baj miatta. A világtörténelem legbékésebb, határvillongása volt ez, egy fűszál nem görbült meg érte; ennél a vitánál még a képviselőházi könyvtárbizottsági ülés is tüzeesebb volt. Végre azonban évszázadok múlva illett a tengerszem ügyét rendezni, jogtudományi konzilium ült tehát össze, amely hosszas tanácskozás után kimondta, hogy: a kérdéses víz hová tartozik, vagyis hogy a tengerszem többé nem vitás. Amióta ezt a kijelentést megtették — kitértek a határvillongások, lengyelek és magyarok vérből forgó szemmel néznek egymásra, az újságok harczra tüzelnek, a csendőrök szuronyt szegeznek, a miniszterek bajban vannak és a közvélemény dühöng a tengerszem miatt. Amikor vitás volt, senki sem vitázott miatta, most, hogy jogtudományilag korrekte el van simítva, ugynevezett botránykó lett belőle, amelyben még sok államférfi botlik meg, fényes szatirajaként a jogszolgáltatásnak, amely soha ily mulatságosan nem mutatkozott be, mint ez alkalommal. Si vis pacem para bellum, mondta egy már raffinált római. Si vis bellum para pacem, mondja a latin kollégájánál is többet perlekedő magyar.

* * *

× **Loe generálist,** a német lapok híre szerint, kölni érsekké akarja kivezényelni Vilmos császár. A história bőszéggel tud papi hadvezérekről, az Imperator Rex papot csinál a hadvezérből, magáról tudván, hogy sok minden jó kvalitás meg-

fér egy talentumos emberben. Végre a vezénylés is csak úgy szónoklás, mint a prédikáció, ha rövidebb is, de nem is baja az a prédikációnak, ha rövid. A jó pap, aki a nyájában fegyelmet tud tartani, jó hadvezér is, a tulajdonságokban van annyi közös, mint ellentét. A Loe generális kinevezése bizonyára csak bejelentése volna egy általános reformnak, amelynek a katonaiskolák és papiszemináriumok egyesítése volna az első következtetése. Hogy mi indítja erre a császárt: azt lehet találgatni. Lehet, hogy a papjait találta tulságosan katonaságnak, lehet, hogy a katonáit tulságosan paposáknak: cserélgeti hát őket, hol egy tábornokot nevezvén ki érsekké, hol egy püspököt léptetve elő lovassági generálissá. Lehet azonban, hogy az egészek más a magyarázata. Az Imperator Rex lévén immár legfelsőbb hadur: császári dalnok, főbíró a műtélkezésben, első a hatalomban, dicsőségben és művészetben — azt akarja, hogy a templomi szószékről is az ő napiparancsait hirdessék.

* * *

**** A Teleki-díj.** A Teleki-díj az idén súlyos hibába esett: szomorujátéka lett volna kitűzendő s elnézésből vigjátéka irták ki. Az öreg díj tévedését a titkos drámairók fedezték föl s jelentették be az Akadémiának. Sajnos, a bajon már nem lehetett segíteni s így az idén ismét a vigjátékok fognak versenyezni a pálmáért. Az élcelődők szerint a nagytudományú intézet szándékosan tévedett. A Teleki-vigjátékokon annyira lehetett szomorkodni s a szomorujátékokon oly jóízűen nevetni, hogy a nemes testület megkísérelte, nem tudna-e fordítva jobban boldogulni? A ravasz tervet azonban leleplezték s így sajna, nincs remény rá, hogy a súlyos aranyakat irodalmi színvonalon álló mű nyerje el.

* * *

*** Bélyeggyűjtők.** A bélyeggyűjtők Bécsben kongresszust tartottak. Összeültek a világ minden részéből s beültek egy nagy terembe tanácskozni. Eleinte a szolgák előtt szegyenkeztek egy kicsit, hogy felnőtt és kopasz ember létükre még most is bélyegekké játszanak, de látván, hogy milyen sokan vannak, akik mind ebben az ifjúkori véteket leledzenek, nekibátorodtak s nagy komolysággal kezdtek beszélni az ügyeikről. Egy öreg bácsit, akinek hatszáz bélyegkötete van otthon, megválasztottak elnöknek; egy fiatal ember, akit az elnök előadónak jelölt ki, a bélyegvásár fontosságáról kezdett fontoskodni; s egy óra múltán a sok szakértő már oly élénken tárgyalt, mintha a rákfenétől kellene megszabadítaniok a világot. Hogy miről tárgyaltak, a bécsi újságok nem jelentik. Bizonyára a bélyegpiacz pangásáról, s más ilyen szomorú és orvosolni való dolgokról. De tanácskozásaik közben megtartották a bélyegvásárt, s erről már érdekes dolgokat olvashatunk. Így megtudjuk, hogy valamint Budán a kutyavásár a ritkaságok közé tartozik, Bécsben sem mindennapos a bélyegvásár. Ehhez képest a felhajtás igen szép volt. A tulajdonost cserélő bélyegek összértéke fél millió márkára rugott. A nagy chemnitzzi Kohl híres osztrákbélyeg-gyűjteményét százötvenezer márkáért adta el. Egy előkelő lipcsei cégétől egy olasz bélyegkereskedő huszonnégyezer márkáért bélyegét vásárolt. Egy romániai hibás bélyeg 4775 márkáért kelt el; ha teljesen ép lett volna, 8000 márkán alul nem adják. Egy osztrák »vörös Merkur« is elkelt, 1350 márkáért. Egészben a bélyegvásárnak rendkívüli sikere volt, mondja a bécsi jelentés.

És még azt mondják, hogy nincs pénz a világon! Dehogy nincs! Persze, a szegény ember hiába megy ki a pénzpiaczra s hiába nézelődik mindenfelé; bizony sehonnan se jön a várva-várt felhajtás. De azért van pénz; csak hogy nem csupán a pénzgyűjtők, a bélyeggyűjtők is erősen ülnek rajta. Hja, kell nekik! Ha nem szorongatná a garast, nem adhatnának egy-egy hibás bélyegért 4775 márkát. »A mai szűk idökben — szölt a szerencsés vevő Idem mesterhez, aki a kongresszusra felutazott Bécsbe — a mai szűk idökben az ember megleg-

szik a hibás bélyeggel, s meggondolja, hogy ha hibás bélyeghez ily olcsón juthat hozzá, megadja-e a nyolczezer márkát a teljesen épért? Rossz időket élünk, s ilyenkor a szegény bélyeggyűjtő vízzel főz!»

»Tisztelem a tulajdon szentségét — végzi Idem mester hozzánk küldött képes kártyáját — s a tételes törvények ellen nem akarok izgatni. De ha véletlenül felfordulna az egész társadalmi rend, ha a világalalmat egy satrapa ragadná magához, és ez a satrapa azzal kezdené, hogy a bélyeggyűjtők egész kongresszusát, becsukná a csöndes elmebetegek házába, a vagyonukat pedig kiosztaná az éhezők és ruhátlanok között: örülni nem örülnék, de egy cseppet se csudálkoznám« ...»

* * *

**** A szabad szellem.** Nezsideren egy vádlottat harmincz koronára ítélték el, mert ellenfelét Freigeistnek tartotta és mondta. A bíró úgy vélte, hogy ez súlyos sértés, mert vallástalanságot jelent, és dehogy is merjük megtenni, hogy ítéletét kritika tárgyává tegyük. Tudjuk, hogy a magyar becsület kényes. Ha már azért, hogy Freigeistnek neveznek valakit, pénzbiroság jár, mi volna, ha valakire azt mondanók, hogy kongeniális?

* * *

Ö A revanche. A revanche-ot vagy tiz esztendeje nem emlegették annyit Franciaországban mint ahogyan most cselekszik, amikor miniszterek veregetik a mellüket, a németet még mindig nem verhetvén. A tónus, amelyet a tósztozó francia miniszterek használnak, legalább is alkalmas arra, hogy föltűnést keltsen: a Palleten miniszter szónoklata pedig még a tengerészeti miniszter legvehemensebb ellenzékét is meggyőzheti arról, hogy a bozontos haju diplomatának mégis a víz az igazi elementuma, amelyhez, ha hűtelenné lesz, mindjárt baj kerekedik. A baj azonban csak a Delcassé uré, háboru nem lesz belőle, csak magyarázat. A revanchenak ez a nagy és hangos emlegetése csak azt mutatja, hogy a revanche dolga immár nagyon gyöngén áll. Olyan mélyen alszik, hogy akár azok is bátran költögethetik, akik eddig lepiszszegtek és elnyomtak minden háborító neszt: nem kell többé félni tőle, hogy fölébred. A kormány, amelynek oly sokáig volt oka, hogy megborzonjon a gondolatától, most már kacérkodhatik, sőt föl is cziczomázhatja magát vele. Ami a szelencében van, nem lőpor többé, csak puder vagy legfőlebb tubák, a miniszter tüsszenthet tőle, hogy a nemzet rámondhassa: igazsága van!

* * *

*** Császár és mindenes.** (Posenben, a vasuti állomáson. Hódoló küldöttség; az egész város kivonult, mert mindenki fél, hogy a császár sastekintete éppen őt fogja keresni. Az állomás csöngettyűje megrázkódik; a gőzkocsi rémülten zihálva robbog be.)

Vilmos (kiszáll a szalonkocsiból, a perronra lép, előveszi a katalógust és olvasni kezdi): Krapülinski!

Krapülinski (holtra rémülten): Hi—hier!

Vilmos: Vaslapski!

Vaslapski (épp úgy, valamint az utóbb következők is): Hi—hier!

Vilmos: Kovski kamarás! (Csend.) Mi az? Nincs itt? (Csend.) El van csapva! (Tovább olvassa a katalógust.) Pollák polgármester!

Pollák: El van csapva! Akarom mondani: itt vagyok!

Vilmos: Stableszki herczegérsek! (Csend.) Mi az? Nincs itt?

Egy reszkető hang: Beteg!

Vilmos: Ezt mindenki mondhatja. Menjetelek érte s mondjátok meg neki, hogy azt parancsolom: jöjjön ide. Ha csakugyan beteg: az ágyában kell ide hozni. (Mindenkori szaladni

akar.) Ne mind menjetelek, csak két ember: te, Krapülinski és te, Vaslapski! (Tovább olvassa a névsort; ekközben Stableszkit elhozzák az ágyában.) Zsidók, darabszám: 29,187! (A csendőrök megolvassák a zsidókat.) Az ágyat a falhoz! A többi beteget, akit ágyastul fogtok elhozni, az érsek mellé. (Egy félóra múlva a perron tele van ágygyal.) Mi az? Ennyi beteg? Ez gyanus. (Megvizsgálja az egyik beteget.) Nem szégyellsz ilyen betegséget szerezni, amikor a császárodat várod? (Végig olvassa a névsort.) Aki nem volt itt, el van csapva; ha nincs honnan elcsapni, be lesz csukva. (Még a falevél is reszket.) Most szónokolni fogok nektek. Örömmel jöttem közibétek, bár sok dolgom van. El kellett készítenem Eitel Frigyes feladatát, kijavítottam Frigyes Vilmos óráját, és megrajzoltam, hogyan kell elkészíteni a császárné új fűzőjét. Ekközben egy új operaszöveget komponáltam a ti gyönyörűségeitekre. De azért örömmel jöttem, mondom, mert ezuttal nemcsak fenýíteni fogok, hanem jutalmazni is. Az a három tanítónő, aki már több, mint negyven éve szolgál, álljon elő.

Az öreg tanítónők (térdre borulnak): Felség, mi nem vétettünk semmit!

Vilmos: Azért nem fogjátok elkerülni, hogy megjutalmazalak benneteket. Ime a császárné arczképe sajátkezű aláírásával. (El akarják venni.) Hohó, a rájáért három koronát kell fizetni! A ráma nem jár vele, csak az aláírás. (A tanítónők előkaparászsák egy-egy strimfliból a három koronát.) Ebből láthatjátok, ti többiek, hogy aki engem hiven szolgál, az nem marad jutalom nélkül. Eljöttem, hogy még egyszer figyelmeztesselek mindőtöket: legyetek jó németek, bizzatok istenben, és vakon szolgáljátok császártokat! Igaz, még egyet. Az írószereket ezentul nálam vásároljátok. Némelyitek olyan rossz tintával írta kérvényét, hogy személyesen nem tudtam elolvasni. Most elmehtettek; aki beteg, keljen fel. Ha mához egy esztendeig jól viselitek magatokat s az írószereket nálam fogjátok vásárolni: megkapjátok saját szerzeményű operaszövegemet, sajátkezű aláírással. Csak a zenéért kell három márkát fizetni. (Elbocsátja a hódoló népet; a küldöttség nagyot lélekzik, a nép bicziklin menekül, a betegek kiugrálják ágyaikat s úgy rohannak, mint megannyi kengyfutó.)

Színházi krónika.

Czinka Panna hegedűje.

— szept. 18.

Három piros betűs szindarab veri föl szeptember tizenkilencedikének nyugalmit. Kár e szép nap melancholiájáért. Az ünnepi hangulatban talán szeretnék egyik-másik eseménynek utánalopozni a Horváth Mihály történetében vagy a Széchenyi Hitelében, de nem jutok hozzá mert meg kell hallgatnom azt, hogy a Magyar Színházban milyen eszmélánczot fonnak az én szabadságjogaim elnyeréséhez.

Mind a három alkalmi darabot egyébként ügyes routinier csinálta. Ilyenkor a gyakorlott kezű ember eléggé meg nem becsülhető. A nemzeti mult távoli és közeli eseményét az ő zsinórpaddási távlatából élesen fixirozza. A naptárak könnyed történet-filozofiai felfogásával és a tósztozók lélekjelenlétével dolgozik. Tekintettel arra a drámairól proletariátusra, mely Pesten a színházak meg-sokasodásával ránk szakadt, alkalmasint sokan vállalkoztak volna ezeknek a műveknek a megírására. Nekünk azonban az utolsó évek szállítóhoz, akik a Margit-hid és a Kerepesi-ut között czirkálnak, távolról sincs annyi bizal-

munk sem, mint Verő, Géczy és Bokor urakhoz, akik mind a hárman irtak már a mostaninál érdekesebb darabot is.

Persze hazafias színművek költése soha sem volt finom mesterség. Ibsen röstelkedve gondol vissza azokra a gyermekkori dolgozatokra, melyek a Sollhaugi ünnepség előtt készültek. A Catilinára és az Oestroti urnőre, a sok félremintázott történeti viaszokra. Hauptmann szerencsésebb. Még huszesztendőskorára sem esik ilyen művészi szépséggel. Kazinczy, a maga korának legelőkelőbb elméje, aki nyelvünket annyi ötlettel és melegséggel gondozta, mint senki más, haragra lobban, valahányszor egy baritonhangú tiráda üti meg a fülét. »Nem szeretem — írja Zádor Györgynek, a hétszemélyes tábla bírójának és tudós akadémikusnak — azt a nekidühödött nemzetiséget, szeretném, ha a *rein menschlich* is szólna e mellett; addig éneklük az Árpádiászokat, míg végre belecsömörlünk.« Boldog, hogy Csokonai meghalt, mielőtt befejezhette volna az Árpádiászt. Szakasztott így fázna a vásári szónoklattól az ő jó barátai is, Dayka, Virág, Kis János. Tartalmas lélek mindahány. Sőt mi több, Kisfaludy Károly, aki még a huszas évek elején vallomást tett az Aurorában, hogy drámaival nem poétadicsőségre törekedett, csak hazafiságra, — ő is élte alkonyán megújja a görög tüzeket.

Az e heti alkalmi darabokhoz ezek után kevés szavunk lesz. Mindössze egy tanulságot vonunk le ezekből az írásokból. Azt, hogy a mi napi irodalmunkban, ahová a riporter-izű pesti színházat is beleszámítom, a nemzeti eszme ma épp úgy elsekélyesedik és a koreszme épp úgy nincs sehol, mint ezelőtt száz évvel, amikor Kossuth kinyitotta a szemét. Igaz, hogy Herczeg az Ocskayban és a még sokkal művészebb Balatoni regében kiselejtezett az öblös dikcióból és a történeti jellemekből egy csomó ódonságot, — ám ez a színházi hét megint elszomorított. Mekkora ut van a franczia irodalomban az első császárság részeg hazafias drámái és a »Patrie« meg a »Thermidor« között! Mekkora fejlődés a kritikai fajsúlyban, a kifejezésbeli pontosságban, a történeti mázak oekonomiájában és egyéb friss légáramokban! Boldog szívós és örök ifju a román fajok drámája, mert már négyszáz évvel ezelőtt, a Pierre Gringoire-ok után, kezdte fájáról lenyesegetni a kocsmai politika hajtásait. A potpourriszerű hazafias darab — kétségkívül — járja még Párisban is, de erősen kiszorult a kültelkekre és csak arra való, hogy utána a varrólányok felizgulva térjenek haza szeretőik lakásába és minden mesterlegényben egy vitéz barrikád-hőst lássanak.

Fájdalom, Bacsányi János több, mint száz évvel ezelőtt az »Európai hadakozások«-ban sokkal erőteljesebb versekben szól rablánczról, jobbágyról, és ugyanakkor Baróti »Egynémely urfin és kisasszonyon«, Faludi pedig az »Ujdon új policzián« sokkal kedvesebben gunyolódik, mint az egész e heti színházi repertoár a kétfilléres újságokból és szalag-feliratokról leszedett nyelvezetével és kicsinyke szárkázmuszával. Mennyivel lettünk jobbak egy évszázad alatt? Üdébb és valószínűbb lett-e a népies szólam, érettebb, tisztább-e a rostálásunk, idegesebb-e az utszéli iránti türelmetlenségünk?

En tudom értékelni a Verő György színpadi képességeit is, sokoldalú, találékony munkása ő a szépnek, de hogy a mi alkotmányos rendünk talpköve a Czinka Panna hegedűje, — amit most már második darabjában vitat — ezt a tudományos hipotézist még legköltőibb perczeimben sem fogadhatom el. Szóval aki szereti kissé a iitteraturát és figyeli most a színház falain belül és kívül egy halom magyar írónak ünnepi zsolozsmáit, annak igazán gyászos hete van.

m. g.

IRODALOM.

Kossuth Lajos hitvallása.

— Az *Iratok* IX. kötetéből. —

Nem metaphorikus értelemben, de szószerint való jelentésében veendő itt a hitvallás szó. Összefoglalása az istenről és az életről alkotott véleményeknek, összeszövődése és egymásba fonódása a vallás ígéreteinek és a tudomány tanításának, ahogy ez Kossuth Lajos *Iratai*-nak IX. kötetében olvasható. És ez a rész, ha nem is a legfontosabb, de alighanem a legérdekesebb szakasz ebben a most megjelent kötetben. Összesen hatvanhárom levelet talál itt a kegyeletes olvasó; mindnyája bizonyára nagyon becses, jellemzetes és jelentőséges *vestigium*-ja ennek a nagyszerű pályafutásnak; de új, vagy legalább is, eddig elegendően nem ismert oldalról csak az a levél nyit utat Kossuth Lajoshoz, mely tudományos meggyőződését és vallási véleményeit tárja fel előttünk. Sehol másutt meg nem található részletességgel fejtí itt ki álláspontját és hozzátehetjük, ez a rész is teljesen harmonizál nagyságával és újabb bizonyítéka szelleme csodálatos sokoldalúságának. Eddigél, akik távolabbról nézték, egy kissé dilettansnak tarthatták a tudományban, a bujdosót látták, akinek csak szórakozás a botanika vagy a csillagászat; de ime, itt kitetszik, hogy nemcsak teljesen otthon volt a természettudományban, de elméje oly éles kritikával uralkodott az adatok fölött, amelyen csak a legkiválóbb buvárokodóknak adatott.

A levél, melyről itt szó van, Zafiri László mármaros-szigeti tanárhoz van intézve és megírásának története Kossuth Deák-leveléhez fűződik. E levél egyik passzusára, melyben Kossuth a személyi halhatatlanság lehetőségéről szól, amit — így írja — az ő tudománya nem mond lehetetlennek, Zafiri László azzal a kérdéssel fordult Kossuthhoz, hogy honnan veszi tudománya az alapot ilyen állításra? Válaszképen Kossuth hosszú levélben fejtegeti tudományos álláspontját, mely mintaképe a bölcs és avatott természettudós hitvallásának. Vajjon olvasta-e Kossuth Herbert Spencer munkáit? Alig hihető, mert philosophiai írókkal, köztudomás szerint, nem foglalkozott. Annál érdekesebb, hogy végeredményben mily közel jut hozzá és mennyire összhangzásban van kritikája az angol philosophus anti-materialista kritikájával és agnosticista vallásfölfogásával.

Ma már ezek a dolgok körülbelül közhelyei a tudományos gondolkodásnak, de abban az időben, mikor Kossuth a mármaros-szigeti tanárt kioktatta felőlük, nemcsak, hogy újak és szokatlanok voltak, de egyenest ellenkezői a divatos tanoknak. Kossuth a levelet 1876-ban írta, abban az időben, mikor a materialismus még diadalmasan trónolt a laboratoriumokban és a tantermekben,

sőt nálunk valójában akkor tartotta győzelmi bevonulását. Láng Lajos akkor fordította le Büchner *Erő és anyag* című könyvét és Zafiri László levelét is a materialismus arroganciája diktálta. Ime azonban Kossuth Lajos már tul volt a materialismus világfelfogásán és magasabb állaspontról tisztultabb igazságot hirdetett.

Kritikája ugyanabból indul ki, amit pár évvel utóbb Du Bois-Reymond a hét világ-rejtély egyikének mondott: a tudat létrejöttének kérdéséből is ugyanoda jut, amit Spencer pszichológiája már előtte természettudományi biztonsággal tanított, hogy a lelki funkciók egy ismeretlen agens közreműködésének következményei. A levél arról tanuskodik, hogy Kossuth Lajos behatóan ismerte az ideg-életani vizsgálódások eredményeit és tudományos gondolkodása elég erős volt ez eredményeket valódi értékükre redukálni, hogy t. i. az idegfonalakban végbemenő molekuláris mozgások nem értetik meg, miként lesz egy pszichikai behatás egyszersmind pszichikai lény is. Hasonló reductiót végez a továbbiakban Kossuth, mikor a kérdést kiszélesíti, a vegytani kutatások eredményeire nézve. Hogy az *ureum* előállíthatását fölfedezték, ez valósággal lázba ejtette a chemikusokat. Ugy tetszett, hogy a szerves vegyületek titkáról lehullott a fátyol és a synthetika-chemia előtt nyitott ut a materialista elvek uralmának megszilárdításához vezet. Nem így történt, a kutatások más irányba tértek és Kossuth szavai nem is igazak, mikor a következőket mondja: »Azt csak mégis bajosan lehet kétségbe vonni, hogy midőn a szerves testeknél oly természeti jelenségekkel találkozunk, melyek causalitását nem a vegytani analízisnek és synthesisnek magukat soha meg nem czáfoló törvényei, sem a mechanika, sem a ponderabilis anyag physikája, sem a molecularis vonzóerő, sem a hő, sem a fény, sem a villanyosság sem a delesség, sem a nehézkedés meg nem fejtik: hát ott valamely más causalitásnak kell lenni, mely azon jelenségeket előidézi.«

A modern tudományban nagy a hajlandóság, hogy visszatérjen a vitalizmushoz, azzal a megigazodással, hogy föltevésén kívül semmi pozitívum nem mond róla és azzal az óvatossággal, hogy kerüli az életerő nevét. És ebben megint teljesen összetalálkozik Kossuth Lajossal, aki huszonöt év előtt azt írta, ami a mai álláspont: »A súly nem az elnevezésben (Lebenskraft) fekszik, hanem fekszik azon tényben, hogy a mechanika s az anorganikus vegytan törvényei sem az élet, sem annak nemhogy legmagasabb, de csak legalsóbb nyilatkozványait is, a táplálkozást, növést, generatiót, sőt még csak az anorganikus anyagnak szerves substantiává átalakulását sem magyarázzák meg.« Eddig a leszámolás a tudománynyal. És mi marad a vallásnak? Igazi philosophusi szellemre valló gondolata Kossuthnak az átmenet, hogy neki minden csoda. »Hogy lét van, anyag van, maga az, amit e szó »van«, e szó »lenni« kifejez, mind a megfoghatatlan végokra utal.« És pár sorral alább: »Engem a természet észlelete mély religiositással töltött el. A tudomány ellensége a vallásoknak, melyeknek a végtelen véges phantasmák gyarló keretébe szorító dogmatismusa valóságos blasphemia. De a religiositásnak nem ellensége a tudomány. Ellenkezőleg: dajkája. Természetbuvár nem lehet atheista. Minél mélyebben hatol be annak titkaiba, annál igazabbnak ismeri el Voltaire ama dialogusát: »Comment me prouvez-vous l'existence de Dieu?« Felelet: »mais en ouvrant les yeux.« Kossuth Lajos mikor e sorokat leírta 74 éves volt. Immár közel kellett magát tudnia a mesgyéhez, mely a földi lét határát megvonja és föltámadhat a kérdés, nem a halál sejtelmétől elernyedő lélek megalkuvása és áltatása nyilatkozik-e ebben a vallomásban? Akik így vélik, pár lappal utóbb megtalálják a választ, mely megdöbbentően határozott és amelyből nagyszerű melancholia érzik:

»Előttem, ki azt tartom, hogy a tudás országának nincs véghatára, mert utja a végtelenségben végtelen, a hit országának kapuja nincs nyitva«. A szabatos tudomány emberéhez amilyen Kossuth Lajos kereszttülködött magát, úgy illett, hogy megálljon a nagy rejtelem kapuja előtt és ma sem jutottunk oda nála messzebbre.

X.

HETI POSTA.

Október elsejével kezdődik az új évnegyed.

Azon tisztelt előfizetőinket, kiknek előfizetése szeptember hó végével lejár, tisztelettel kérjük, hogy előfizetéseiket hova előbb megújítani sziveskedjenek.

Mai számunkhoz erre a célra posta-blanquettákat mellékelünk.

Előfizetési feltételek: Egész évre 20 kor. Félévre 10 kor. Negyedévre 5 kor. Mutatványszámok ingyen.

A HÉT kiadóhivatala,

VIII. ker. Rőck Szilárd-utca 18. szám.

Jelen számunkat a Kossuth-ünnepre való tekintettel szombat helyett már pénteken adjuk közre.

Salambo. A Madame Bovary már régebben megjelent magyar fordításban. Ujabbán Ambrus Zoltán, lapunk kitűnő munkatársa egy mesteri, az eredetivel congenialis fordításába fogott bele, de az könyvalakban még nem jelent meg.

Abrudbánya. Boér Panni urhölgy. Igéretünkhöz képest a Trombitást kefelevonatban megküldtük Önnek. Üdvözlét.

Besztercebánya. K. Lajosné. Reméljük, a kettő közül valamelyik bevált.

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: KISS JÓZSEF.

A magyar leszámítoló és pénzváltó bank igazgatósága megállapította az idei év első felének mérlegét, mely az összes terhek levonása után a múlt évről áthozott 153.120 korona 77 fillér elővitel hozzászámításával 1.165.161 korona 85 fillér tiszta nyereséget tüntet ki, a múlt évi 1.113.864 korona 55 fillérrel szemben, úgy, hogy az idei első félévi eredmény a múlt évinél 51.297 korona 30 fillérrel kedvezőbb. Minthogy pedig az ez évi nyereségáthozat a tavalyinál 50.859 korona 05 fillérrel kisebb, a voltaképpeni tiszta keresmény az előző évi üzleti eredményhez viszonyítva 102.156 korona 35 fillér javulást mutat. Ami az alábbi nyereség- és veszteség-számla adatait illeti, kiemelendő, hogy a kamatszámra eredménye az előző évvel szemben csökkent, ami egyrészt az ismert nagy pénzbőségben, másrészt a kevésbé kedvező kamat-konjunkturában leli magyarázatát. Különösen hátrányos befolyással bírt az a körülmény, hogy a betéti kamatlábát még mindig nem szállították le oly arányban, amint azt a nagy pénzbőség megokolta tenné. Az értékpapír és bizományi üzlet eredménye részint a nagyobb forgalom, részint a tárczáinkban lévő értékpapírok emelkedése folytán, tetemesen nagyobbodott. A fiókok jövedelme is lényegesen emelkedett, ami annak tulajdonítható, hogy az előző évben a fiókok egyes veszteségek folytán a normálnál kisebb eredményt mutattak föl. Ezzel szemben a folyó évben az értékpapír-üzletben, de egyébként is a rendesnél jobb eredménnyel dolgoztak. A lefolyt félévben a bank a magyar koronajáradék konverziójának szindikátusában, továbbá a 4 1/2 százalékos boszniai kölcsön konzorciumában vett részt. Ez üzletek, minthogy a konzorcium még nem bonyolította le, a jelen mérlegben nem jöhettek tekintetbe. Az ujonnan alapított jelzálogosztály működése a bank várakozásának megfelelt; minthogy azonban ez osztály csak a félév második negyedében kezdte meg működését, az elért eredmény a jelen mérlegbe nem volt még bevehető. Kedvező volt az áruosztály üzlete is, bár a kamatviszonyok hátrányosak. Egyéb számláknál az előző évvel szemben számbavehető különbség nem jelentkezik.

PANNONIA-szálloda

Budapest, Kerepesi-ut 7. sz.

== A nemzeti színház mellett. ==

BUDAPESTI RÓSER-TANINTÉZET.

Ötvenedik évfolyam. * Tanulók száma 16.135.

3 osztályu nyilvános felső kereskedelmi iskola.

4 osztályu nyilvános polgári iskola. Nevelő-internátus.

Bizonyítványai az egy- éves önkéntességre jogosítanak.

Bizonyítványai állam- érvényesek.

Bennlakó növendékek részére.

Beiratás: augusztus 30-tól szeptember 5-ig.

Értesítő
kivonatot küld:

RÓSER JÁNOS igazgató,

BUDAPEST, VI., ARADI-UTCZA 10. SZÁM.

Magyar királyi államvasutak.

A magyar kir. államvasutak igazgatósága közli, hogy a kereskedelemügyi m. kir. minister ur önagyméltóságának f. évi 59573/902 sz. engedélye alapján a Fiuméba, valamint általában a vámkülföldre rendelt gabonaszállítványokat és őrlményeket — eltérőleg az üzletszabályzat 56. §. 4. pontja alatti általános határozmányoktól — soronkívül és elsősorban fogja továbbítani, míg a magyar bel- (Fiumét kivéve) és a magyar-osztrák forgalomban a kocsirakományu teher-árakra nézve (élőállatokat és romlandó árukat kivéve) a felvétel és szállítási határidő iránt az üzletszabályzat 55. §. 3-ik pontját fogja alkalmaztatni.

A m. kir. államvasutak igazgatósága közli továbbá, hogy ugyanezen ministeri engedély alapján a díjszabásszerű rakodási határidőt mindazon árukra nézve, melyek a mindenkor érvényes díjszabási határozmányok szerint a felek által rakandók ki — vagy be — 9 (kilencz) nappali órára szállította le.

Hogy azonban a szállító közönség ezen utóbbi intézkedés terhet lehet csekély mérvben érezze, intézkedés tétetett, hogy ott, a hol a felek azt kívánják, a ki- és berakás a fél költségére és veszélyére — a vasut által foganatosítottassék.

Végül közölte, hogy a gabonaőrlemények, élő és romlandó áruk kivételével a vám- külföldre rendelt va'amennyi egyéb oly kocsirakományu teherszállítványok, melyeknek elfuvarozása azonnal nem eszközölhető, a német vasutegyleti üzletszabályzat 43. §. 5-ik póthatározményá alapján szakis lehető elszállításig való ideiglenes megőrzésére fogadtatnak el.

Ezen intézkedések f. évi szeptember hó 3-án lépnek életbe és visszavonásig érvényben maradnak.

Budapest, 1902. augusztus 31-én.

A m. kir. államvasutak Igazgatósága.

Karcsu

lesz és egészségét ezáltal csak megerősíti, ha PILULES APOLLO-t használ. Ennek hatása a növényből nyert »Vesiculosine«-ben rejlik. Ezek, az orvosok által jónak talált pilulák karcsuvá teszik a termetet és nem hatnak kedvezőtlenül az egészségre, mint sok más készítmény. Nem hajtának, hanem közvetlenül hatnak a táplálkozásra és a zsiranyagsejtekre. A tulnag elkövetkezés gyógyításán kívül a PILULES APOLLO-k szabályozzák a test funkciót, megifjítják az arcvonásokat és a testnek visszaadják a rugékonyságot és az erőt.

Ez minden nő titka, ki karcsu és fiatal testalkatot akar. A PILULES APOLLO-k maguk mindkét nem számára, még a legkényesebb természetűeknek is, kellemesek és nem árthatnak az egészségre. A körülbelül két havi kezelést könnyen lehet követni és a tényleges eredmény állandóan megmarad. (Törvény védi.) Üvege utasítással 6 korona 45 fillér, bérmentesen, utánvételt 6 korona 75 fillér. J. Ratié gyógyszerész. 5. Pas. Werdeau, Páris IX. — Egyedüli raktár Magyarország és Ausztria részére: TÖRÖK J. gyógyszerésznél Budapest, Király-utca 12.

Kérjenek dobozokat az „UNION DES FABRICANTS” pecsétjével.

MAGYAR KIRÁLYI ÁLLAMVASUTAK.

Értesítjük a t. utazó közönséget, hogy a Debreczen és Szatmár-Németi közt közlekedő 1711. számú személy- és az 1754. számú személyszállító tehervonatokban f. évi szeptember hó 20-tól kezdve I. osztályu kocsiszakasszal ellátott személykocsik is fognak közlekedni, az említett vonatokhoz tehát ezentul I. osztályu menetjegyek is fognak kiszolgáltatni.

Debreczen, 1902. évi szeptember hó 12-én.

Az üzletvezetőség.

THE GRESHAM

életbiztosító-társaság Londonban.

Magyarországi fiók: BUDAPESTEN, V. kerület, Ferencz József-tér 5—6. szám a társaság házában.

A társaság vagyona 1900. december 31-én kor. 184.387,703.—
Évi bevétel biztosítások és kamatból 1900. decz. 31-én * 31.190,563.—
Kifizetések, biztosítási és járadéki szerződések, valamint visszavásárlások stb. után a társaság fennállása óta (1848) * 405.300,493.—
Az 1900. évben a társaság 5556 kötvényt állított ki * 50.898,267,42
összeg értékben. — Prospektusokkal és díjtáblázatokkal, melyek alapján a társaság kötvényeket kiállít, továbbá ajánlatokkal, díjmentesen szolgál a magyarországi- és a kelet fiókja Budapestben, valamint ennek ügynökei a fiók minden nagyobb városában.

MICHELSTÄDTER S. E. és H.

BUDAPEST

IV., VÁCZI-UTCZA 3.

Legnagyobb cipő-raktár.

Czipők csak a legjobb anyagból, a legelegánsabb alakban, a legolcsóbb árban.

Egyedüli készítője a gomb, fűzés és csugnélküli

csaftos

czipőnek, mely egy érintéssel fel- és lehuzható. Vidéki rendelések pontosan eszközöl-
tetnek. Rendelésnél elég egy jól illő ócska czipő küldése.

Mattoni-féle Erzsébet sósfürdő

BUDAPEST — (BUDÁN). (Villamosvasuti állomás.)

Meglepő gyógyhatással bír különösen női bajokban, továbbá: alhasi és általános vérbőségekben, verőcéri pangások esetén, máj- és lépbajokban, aranyőrben, stb. — Idény április 15-től szeptember végéig. 65 fürdőszoba. Számos, kelően berendezett, kényelmes vendégszoba. Vendéglő mérsékelt áru ételek- és italokkal.

Rendelő főorvos: **Dr. POLGÁR EMIL.**

Magyar királyi államvasutak.

Vasuti díjszabási tanfolyam a Budapesti Kereskedelmi Akadémián.

A magy. kir. államvasutak és az illetékes székesfővárosi kereskedelmi testületek támogatásával létesített díjszabási tanfolyam a folyó tanévben immár hetedszer megnyílik. A tanfolyam hivatva van kereskedőknek alkalmat nyújtani, hogy a vasuti árufuvarozási ügyletekhez szükséges pontosabb tudni-
valókat rövid idő alatt gyakorlatilag elsajátítsák.

A hat év alatt elért eredmények, melyekről a Budapesti Kereskedelmi Akadémia évi jelentései is beszámolnak, remélni engedik, hogy ezt a házagptóló intézményt, az illetékes körök saját érdekükben az idén is fel fogják karolni.

Az előadásokat ezutal is Gonda József, a kereskedelmi m. kir. ministeriumhoz berendelt államvasuti ellenőr október—márczius hónapokban hetenkint két estéli órában fogja tartani a kereskedelmi akadémián. A beirások hétköznapiokon d. u. 5—8 óra között a »Magyar vasuti és hajózási klub« könyvtári helyiségében (VI., Andrassy-ut 69. sz. a.)

Budapest, 1902. augusztus hó 29-én.

Az igazgatóság.

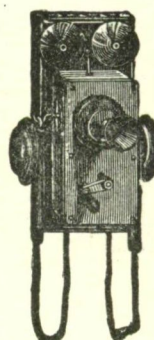
Deckert és Homolka

távíró-, távbeszélő-, villámhárító- és villamvilágítási berendezők

Gyár és iroda:
VI., Izabella-utca 88.

Raktár:
V., Dorottya-utca 8.

A magyar királyi államvasutak szállítói.

A hangosan szóló grafít-mikrofon

feltalálói és szabadalom tulajdonosai. Készít: telefonberendezéseket köz-
ponttal v. körkapcsolással, elvállalja régi berendezéseknek s egyes készülékeknek alapos átalakítását, továbbá: villámhárítók, házi sürgönyök, tűz- és vízijelző berendezések készítését leg-
jutányosabb árakon.

Telefon automatákkal kombinált váltó-
áramu önműködő berendezés jelzésadásra
vasutak számára.

Árjegyzékek, költségvetések ingyen és
bérmentve.

MUVIRAG-, SÍRKOSZORU-
ÉS DISZTOLL-GYÁR.

SZEKULESZ R.

(Czégtulajdonos Szekulesz Arthur.)

Alapított 1860-ban.

BUDAPEST, IV., KÁROLY-UTCA 4-5.

Kalapvirágok, virágkalapok csinos, izléses kiállításban. Exotikus növények, mű-, ugyszintén imprágnált (természetes) pálmák és másnemű fák. Finom disztárgyak, virágkosarak, makart-, bronz- s fényképfálványok. Menyasszonyi koszorúk s díszek dívat szerint. Béli készletek s jelmezek előírás és rajz szerint. Színházi, alkalmi s sírkoszorúk szalaggal, nyomással bármely kivitelben a leggyorsabban készíttetnek. A szakmába vágó mindennemű áruk javítás, feligaz. végett elfogadtatnak. Eladás nagyban, kicsinyben.

Több száz kiváló orvos ajánlja

KRISTÁLY
ASVANYVIZ

LEGYEN MINDENNAPI ITALOD!

Vidékre pontosan szállít a Lukácsfürdő-kutvállalat igazgatósága.

ERDÉLYI

CS. ÉS KIR. UDVARI FÉNYKÉPÉSZ

BUDAPEST,
IV., UJVILÁG-UTCA 2.
Kossuth Lajos-utca
sarkán.

FÉNYKÉPFELVÉTELEK

izléses, művészies kivitelben.

KÜLÖN OSZTÁLY KÜLSŐ, HÁZONKIVÜLI FÉNYKÉPFELVÉTELRE.

**BEKÖTÉSI
TÁBLÁK**

A HÉT eddig megjelent
összes köteteihez
(egy évfolyam két kötet)
kötetenként 2 kor. 60 fil.
előleges beküldése után,
portómentesen kaphatók
A HÉT kiadóhivatalában
*** Budapest. ***
VIII., Röck Szilárd-u. 18.

Miként lehet szép idomokhoz jutni?

A szép mell egyike a női szépség legelőkelőbb le-
lékeinek s azzal a természet nem igen pazarkodik. —
A hölgyek örömmel fognak tudomást venni arról, hogy
létezik egy teljesen ártalmatlan szer, mely a természetet
gyöngéd módon kényseríti, hogy ebben a tekintetben ne
fukarkodjék. Ezen, a párisi előkelő hölgyvilágban elő-
nyösen ismert szer a Ratic-féle PILULES ORIENTA-
LES alkalmazása, mely a legelőkelőbb párisi
orvosoktól ajánlva s tényleg bírják azon tulaj-
donságot, hogy a mellét fejlesztik, ruganyossa-
gát elősegítik, a szöveteket erősítik, a váli-
csontok kiszögelyesét eltüntetik az által, hogy a
mell idomainak általában teltséget kölcsönöznek.
Hatása abban áll, hogy az ételek hízó alkatre-
seit elősegítik s azok a mell környékén üleped-
nek le. Az egyszer elért eredmény minden külön
kezelés nélkül megmarad.
A Ratic-féle PILULES ORIENTALES
eltelő hatása folytán szép, üde arczbőrt és fiatal

kinézet kölcsönöznek és az egész testet fiatal-
litják. — Minden természethez alkalmazkodnak,
a fiatal, fejlődő leány épűgy használhatja, mint
a kifejelett asszony és semmi körülmény között
nem ártalmas.

Törvényileg védett védjegy. A körülbelül
2 hónapig tartó gyögmódhoz könnyen lehet
alkalmazkodni a nélkül, hogy a megszokott
életmódját a legesekélyebben meg kellene
változtatni. Ára egy doboznak, használati uta-
sitással, 6 kor. 45 fill. (Szétküldés bérmentve,
titoktartás mellett.) Utánvétellel 6 kor. 75 fillér.

Ne fogadjunk el oly dobozt, a melyen
nincsen az UNIO-védjegy s a mely a czimkén
következő felirattal nem tartalmaz: J. Parité
Pharmacies, 5, Passage Verdeau, Paris.
Főraktár Magyarország és Ausztria részére:
TÖRÖK J. gyógyszer., Budapest, Király-
utca 12.

GANZ és TÁRSA

**VASÖNTŐDE ÉS GÉPGYÁR RÉSZVÉNYTÁRSASÁG
BUDAPESTEN.**

Ajánlanak mindennemű vas-, aczél- és fémöntvényeket építkezési és gépészeti czélokra, vízvezető
csöveket, szivattyukat, lecsapoló- és öntöző-zsilipet, készülékeket a belvizek leeresztésére.
A helyi viszonyok szerint szerkesztett
turbínákat, őrlőhengereket, kéregöntetű hengerekkel és malomberendezési czikketeket.
Zsilipeket bármily nagyságban és bármily rendszer szerint. Alagcsöveket, zárkészülékeket, cső- és
kapuzsilipekhez, czölöpverő gépeket, anyagszállító kocskat.
Álló vagy fekvő gáz- és petroleum-motorokat, egy vagy két hengerrel és mindennemű zuzógépeket.
Mechwart-féle forgó gőz- és petroleumekéket. Világításhoz vagy gépek hajtásához szükséges villa-
mosságot bármely távolságra elvezető dynamogépeket.

Városi irodánk: IV. ker., Kossuth Lajos-utca 18. szám.

A HÉT

ELŐFIZETÉSI ÁRA
egy évre 20 korona,
fél évre 10 korona.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
BUDAPEST
VIII., Röck Szilárd-utca 18. sz.

Ha öszül a haja, használja a

„STELLA”-

vizet, — HAIR REGENERATOR —
mely nem fest, hanem a haj
eredeti színét adja vissza.

Üvegje 2 korona.

ZOLTÁN BÉLA

ő cs. és kir. fens. József főherczeg
udv. szállítója gyógyszerárban:

BUDAPEST, V., Sétatér-utca. (Szabadság-tér sarkán.)

STANDARD ÉLETBIZTOSÍTÓ TÁRS.

Alapított 1825.

EDINBURGHBAN, ANGOLHON.

Alapított 1825.

Magyarországi fiók: Budapest, IV., Kossuth Lajos-u. 4.

Évi bevétel	31.800.000 korona.
Kiutalt nyereséményrészek	170.000.000 korona.
Vagyon	249.300.000 korona.
Halálesetek folytán kifizetve	500.000.000 korona.

A STANDARD KÖTVÉNYEINEK NEVEZETESEBB ELŐNYEI: Kétségtelen biztonság. — Alacsony díjak. —
Szabad világkötvények. — Kötvények érvényben
tartása díjfizetések elmulasztásánál. — Tőkésítés és előre megállapított visszaváltási érték. — Megtámadhatatlanság.
— Feltétlen fizetés öngyilkosság esetében egyévi fennállás után. — Szabad háború-biztosítás népfölkelők részére.

Díjtáblázatok kívánatra küldetnek.

Mercur-bank
és váltó-üzlet részv.-társ.

BUDAPEST IV. ker., Váci-utca 37.
(Saját ház.)

ÉRTÉKPAPIROK

vétele és eladása
a napi árfolyam szerint.

KÖLCSÖNÖK

értékpapírokra a leg-
előnyösebb feltételek mellett. *****

**Takarék
betétek:**

4%